

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVIII рік видання. № 300, червень, 2019

І чужому навчайтесь,
 Ї свого не цурайтесь...
 М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
 ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
 Редактори: Іван Ребошапка
 Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
 Іван Кідешук, Іван Ковач,
 Микола Корнищан, Микола Корсюк,
 Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
 Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
 Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
 E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «RCR Print»,
 Бухарест, Румунія
 Redacția:
 Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
 București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ «Блискуче сяяла зоря, давно її немає, та зоряне світло й далі нас осяває...»
- ❖ Яким буде десятитомне зібрання творів Ольги Кобилянської?
- ❖ «Українські відлуння»
- ❖ Т. Г. Шевченко: Плач Ярославни – прадавній молебень
- ❖ Проза Корнелія Ірода (Спостереження і роздуми)
- ❖ Інтернаціоналізм молитовності Шевченка за тихе життя рідного дому і цілого світу
- ❖ Українська романістика Румунії: Трилогія Корнелія Ірода «Свято»
- ❖ Змістовне навантаження літературно-художніх антропонімів малої прози українських письменників Румунії
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLXIX)
- ❖ Літературні трафунки
- ❖ Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)
- ❖ Стижерети (Уривок з повісті)
- ❖ Цвинтар павуків (Уривок з оповідання)
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінка гумору

Іван РЕБОШАПКА

«БЛИСКУЧЕ СЯЯЛА ЗОРЯ, ДАВНО ЇЇ НЕМАЄ, ТА ЗОРЯНЕ СВІТЛО Й ДАЛІ НАС ОСЯВАЄ...»

До 130-річчя від дня смерті Міхая Емінеску (15 січня 1850 - 15 червня 1889)

Обставини ознайомлення українськомовного читача з творчістю найбільшого румунського поета всіх часів, Міхая Емінеску, подібні до космічної долі небесної зірки, оспіваної ним у знаменитій поезії *La steaua (До зірки)*, найбільш перекладуваній українськими поетами¹. Як зорю, що давно зійшла («...steaua care-a răsărit...», найточніший еквівалент В. Пояти – «[зоря], що зійшла на небі...»), й, «можливо, давно погасла в дорозі» («Poate de mult s-a stins în drum...», українські еквіваленти: «І, Може, згасла вже вона», В. Швець; В. Баранов; «Її, можливо, блиск погас у голубій безодні», Вс. Ткаченко; «Давно, мабуть, погасла», С. Келар; «Та зірка, може, вже давно/ В просторах синіх згасла», В. Поята, «а сьогодні бачимо, та її немає, а тільки погаслу ікону, промінь якої засяяв нам тепер» («Azi [o] vedem și nu e (...) iar raza ei abia acum/ Luci vederii noastre»; близький перефразований еквівалент наявний у перекладі В. Баранова: «Зорі не бачили – була, / А бачимо – немає, / Вже не сама зоря зійшла – / Лиш тинь її (...)/, Але проміння долина / І сяє нам ще й досі»), так і Зорю-Лучафера румунської поезії Міхая Емінеску, 130-річчя вшанування пам'яті з дня смерті якого проводяться в Україні, а зокрема у Чернівцях в II-му кварталі 2019 року згідно із Розпорядженням обласної держадміністрації², українськомовний читач, на превеликий жаль, почав пізнавати після поетової кончини 1889 року, коли у сприйнятті українського літературно-культурного простору велична постать Міхая Емінеску почала чимраз вагоміше сходити на поетичний небозвід, осяваючи блискучим промінням читачів-рецепторів і дослідників неоціненної його літературної спадщини.

Поетове уточнення, достовірно передане перекладачами, що проміння ікони давно погаслої зорі «засяяло нам тільки сьогодні», слід сприйняти як поетичну аналогію у часовій відносності, а саме так, що після 14 років (інших інформацій досі немає) від його смерті, Міхая Емінеску, правдоподібно, вперше увів в український культурний простір 1903 р. львівський літератор, поет і професор Львівського університету Василь Щурат (1871-1943) добіркою власних перекладів, надрукованих в його антології *Поезія XIX віка* (Львів, 1903)³.

Доказом глибокого обізнання Щурата з європейською літературою XIX ст. становить той факт, що

його антологія – це сумарна але показова тогочасна літературна картина, першу частину якої складають добірки перекладів з творчості французьких поетів Альфонса Ламартіна (Alphonse de Lamartine), Віктора Гюґо (Victor Hugo), Альфреда Мюссе (Alfred de Musset), Альфреда де Віні (Alfred de Vigny), П'єрра Беранже (Pierre Jean de Béranger), Теодора де Банвіля (Théodore de Banville), Теофіла Ґотье (Théophile Gautier), Чарльза Бодлера (Charles Baudelaire), Леконта де Ліля (Leconte de Lille), Сюллі Прюдома (Sully Prudhomme), Фрасуа Копье (François Coppée), Жоза Марії де Ередії (Joj Maria Eredia), Жана Рішлена (Jean Richpin), Стефана Малларме (Stéphane Mallarmé), Пола Верлена (Paul Verlaine), Ганрі де Реньє (Henri de Régnier), з румунських поетів Чезара Болліака (Cezar Bolliac), Васіле Александри (Vasile Alecsandri), Дімітріє Болінтіяну (Dimitrie Bolintineanu), Джордже Крецяну (George Crețeanu), Якоба Негруцці (Iacob Negruzzi), Міхая Емінеску, Кармен Сільви (Carmen Sylva), з італійських поетів Уґо Фосколо (Ugo Foscolo) та Вінченцо Монті (Vincenzo Monti).

Згідно з тодішньою оцінкою, Василь Щурат, не посилаючись на певне літературознавче джерело (яке, правдоподібно, було відоме йому), уважає Міхая Емінеску найбільшим румунським поетом, після Васіле Александри. За життя Емінеску, відзначає Щурат, його поезії появилися чотирма окремими виданнями. Відзначення Василя Щурата – це інший доказ його обізнання з історією румунської емінескіани⁴.

Цікавим і сприятливим предстварленню румунської літератури XIX століття та постаті Міхая Емінеску є зізнання Василя Щурата, надруковане у передмові його антології: «Я перекладав весь час, що мені під руки попало і мому настроєви відповідало. А тут – повне видання перекладів з європейської поезії XIX в. повинно б бути бодай сяк-так повне. Значить, на мене паде обов'язок дати вповні не лише те, що вже переклав (і надрукував протягом «12 літ по всяких наших часописах і брошурах»), але й те, що належало б перекласти, аби образ поезії XIX в. бодай в приближенню вийшов повний. (...) Поезія XIX віка в сім виді, в якому вона тепер з під моїх рук виходить – річ через більшу половину нова».

(Продовження на 4 с.)

«БЛИСКУЧЕ СЯЛА ЗОРЯ, ДАВНО Ї НЕМАЄ, ТА ЗОРЯНЕ СВІТЛО Й ДАЛІ НАС ОСЯВАЄ...»

(Продовження із 3 с.)

Василь Щурат ознайомлює українськомовного читача з постаттю Міхая Емінеску не тільки своїм перекладом поезії *Ce te legeni, codrule* (Чом ти, лісе, клонишся, в перекладі заголовка поезії – *Дойна*)⁵, як вважалося донедавна в нас, а й перекладами інших емінесківських творів, як *Послання II* (*Scrisoarea II*), назване *сатирою*, як сам Емінеску назвав всі п'ять своїх *Послань*. До речі, в жодному з видань поезій Емінеску, що появилися раніше, включно й у виданні 1903 р., твори цього виду не названі *Scrisoarea I, II, III, IV, V, a – Satira I, II, III, IV, V*, – цей факт додатково підтверджує обізнання Щурата з четвертим прижиттєвим виданням поезій румунського класика.

Окрім перекладів поезій *Чом ти, лісе, клонишся* і *Послання II*, в антологію *Поезія XIX віка* Щурат включив і переклади поезій Емінеску *O, mamă* (*O, мамо*), яка в перекладі має заголовок *Вічно* і *Singurătate* (*Одинокість*, яка в перекладі має заголовок *В самотині*). Цими чотирма перекладами Щурат подав дві основні домінанти поетичної творчості Міхая Емінеску – ліричну і сатиричну. Найкращими він вважає ліричні твори румунського класика, а стосовно сатиричних зазначає: «Легкостю вислову визначаються сильно сатири».

Для звірення перекладів з румунськими оригіналами корисним і цікавим є вказаний і використовуваний Щуратом же перекладацький підхід: «...я [курсив Щурата – *I. P.*] навіть в перекладах (розуміється, перш за все, у власних поезіях – *I. P.*) хочу бути собою (курсив Щурата – *I. P.*), хочу дати йому [читачеві – *I. P.*] передовсім себе з своїми настроями і поетичними уподобаннями». У більшій чи меншій мірі так поступали, поступають і зараз й інші поети-перекладачі, зокрема не зізнаючись, але це – вже інше питання.

Сам же будучи поетом й бажаючи у здійснених перекладах «бути собою» й передавати «передовсім [власні] настрої і поетичні уподобання», Василь Щурат у заголовках деяких перекладених поезій намагається схопити доміную ліричного меседжу. В такому разі, заголовок перекладеної поезії слугує (як в народних піснях) своєрідним «ключем» сугерування поетичної теми. Особливо показовим з цієї точки зору є переклад заголовка поезії *O, mamă* лексемою-«ключем» *Вічно*, що є семантичним еквівалентом емінесківського *mereu* (безперестанно, невинно, безперервно), що підсумовано виражає вічність стану ліричних протагоністів:

Mereu se vor tot bate [ramurile de salcâm],
tu [mamă] vei dormi *mereu*.

Mereu va crește umbra-i [ramurei de salcâm],
eu voi dormi *mereu*.

Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

У перекладі поетову думку майже вповні виражено, тільки в її передачі не послідовно використано улюблену Міхаєм Емінеску поетичну симетрію – поетове постійне *mereu*, на жаль, рідко передане українським еквівалентом *вічно* або спорідненими з ним формами (*вічні* тощо).

Свою поезію Емінеску, на думку К. І. Паладяна з Чернівецького університету, написав під впливом німецької класичної поезії у формі гекзаметричних строф-двовіршів з парними римами АА⁶. У перекладі гекзаметричний оригінал Василь Щурат перебудував (можливо, згідно з власним уподобанням, як сам зізнавався) у формі строф-катренів з перехресними римами АВАВ, з рядом пропусків поетичних конструктивів, перефразами, і не зберіг Емінескову структуру гекзаметричних віршів, які починаються й симетрично закінчуються тим же прислівником способу дії *mereu*, що йому не вдалося відтворити, і таким чином звучання поетичної симетрії оригіналу значно «приглушив». Це він надолужує позначанням місця наголосів, сугеруючи в якійсь-то мірі українськомовному читачеві своєрідну й тільки румунському класикові властиву поетичну музику:

O мати, любя мати!
Ти із-за вічних меж
Мені свій милий голос
У шумі листя шлеши.
.....
При вічнім шумі листя
Ти спиши, спиши вічним сном.
.....
З святої липи вітку
Зеленую вломи.
.....
І виросте у липку
Та віточка твоя,–
.....
У вічній тіні вічно
Вже спати буду я.
.....
Ми спали б разом вічно,
А філя – вічно б'є.

Поетична інтуїція Василя Щурата безпомилково проявилась і в рецепції вірша Міхая Емінеску *Ce te legeni, codrule* (Чом ти, лісе, клонишся), заголовка якого в перекладі – *Дойна* – слугує, як і в перекладі вірша *O, mamă*, смисловим «ключем» і, в цьому випадку, подумки веде настільки обізнаного читача-

Щурата до специфічно румунського виду народних пісень – *дойна*, з якими зв'язок вірша Емінеску – безперечний.

Любов Міхая Емінеску до румунського фольклору наявна у всіх його поезіях. Сам же поет зізнавався, що його духовні корені глибоко вросли в душу свого народу: «*Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour de aur din mare*» («Бог генія висмоктав мене з народу, як висмоктує сонце золоту хмару з моря»). Міхай Емінеску високо оцінював як велику художню експресивність народних пісень, так й їх просте, безпосереднє, стисле, лаконічне вираження ідей. «Народна поезія, відзначав він, – це найкоротший вираз почуття і мислення».

Зв'язок його поезії *Чом ти, лісе, клонишся* з народними піснями – суттєвий. Відзначені поетом ознаки народних пісень вповні наявні у варіанті цієї поезії Емінеску в першому виданні його поезій (Видання Т. Майореску, грудень 1883 р.). Цей варіант складається тільки з 13 рядків. Протягом 1878-1882 рр. Емінеску переоформляв його, й остаточна форма набула 25 рядків (Бібліотека Румунської Академії, рукопис № 2276.17). В ній, на відміну від першої форми, відчутними постають суб'єктивні елементи, зримішою є поетова постать: він поетичним зображенням природи виражає любов до неї, свій меланхолійний стан, породжений незворотним стіканням часу.

Основою Щуратового перекладу був цей остаточний варіант. Його переклад складається теж із 25 рядків і поетичний дискурс – той же. Трирядковий зачин-запитання

– *Ce te legeni, codrule,*
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?

достовірно «переспіваний» тією ж «кантиленою» з використанням для слова *codru* український поетичний відповідник *бір* (дрімучий ліс), а відповіді на це питання перекладено теж трьома рядками, які, як і в оригіналі, закінчуються на чоловічі рими АА (наголос на першому складі від кінця рядка). Далі рядки всього дискурсу поезії в перекладі закінчуються теж на чоловічі рими АА, що надає перекладові певну долю одноманітності, на відміну від оригіналу, в якому куплети із жіночою римою АА (наголос на другому складі від кінця рядка) постійно чергуються з куплетами із чоловічою римою, чим оминається звукова одноманітність, більше того – яскравіше сприймаються читачем почергові контрастні зміни в зображенні природи та в настроях ліричного актанта (поета). По-друге, в оригіналі вираження поетом свого меланхолійного стану не є настільки «зірким», як в перекладі, в якому постать бора олюджено, наприклад:

Peste vârf de rămurele,
Trec în stoluri rândunele,

Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele

.....
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripile
Și mă lasă pustiiit,
Vestejit și amorțit://:

Понад мною в ясний путь
Тьмою ластівочки йдуть.
З ними трачу жизни ціпль –
Лиш не жаль і лиш не біль
.....
Йдуть пташки у красиий світ,
Заслонили неба звід.
Мов хвильки життя летять,
Крильоньками лопотять.

Найближчим до румунського оригіналу поезії Міхая Емінеску *Singurătate* (*Одинокість*) є її переклад під заголовком *В самотині*, яким Щурат, як і в перекладі заголовка поезії *O, mamă*, значно спрямованіше, здається, сугерує стан поета, ніж в оригіналі. Поетичний дискурс перекладу, взагалі, тісно перегукується з оригіналом. У перекладі є чимало вдаливих художніх «знахідок», але й одне відхилення від оригіналу. Поет зізнається, що в сумному-меланхолійному стані він «скільки разів не хотів повісити ліру на цвях й покінчити з поезією та пустелею»:

Ah! De câte ori voit-am
Ca să spânzur lira-n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiiului să pui.

Поетове зізнання перекладено бажано синонімічно, але воно подано якимось не зовсім точно:

Ah! Як часто я у втомі
Вішав ліру на клинок,
Щоб сумне жите поета
Звеселити на часок (!).

Відповідно передана віршова структура поезії. Як й в оригіналі, у перекладі точними бувають тільки рими ВВ, і то – чоловічі, як у першій строфі поезії:

Cu perdelele lăsate,
.....
Șed la masa mea de brad,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad://:

Поспускавши в вікнах стори,
.....
Сам сідаю при столі;
Грань в печі тріщить щохвилі,
Думи йдуть по голові.

(Продовження на 6 с.)

«БЛИСКУЧЕ СЯЛА ЗОРЯ, ДАВНО ЇЇ НЕМАЄ, ТА ЗОРЯНЕ СВІТЛО Й ДАЛІ НАС ОСЯВАЄ...»

(Продовження з 5 с.)

Нарешті, дрібне але цікаве й показове зауваження стосовно знання Міхаєм Емінеску української мови, яка, можна б сказати, виручає його у віршовій практиці.

В одній із строф, для зображення рідкісного моменту тривалих сумних ночей, в якому клацання клямки вхідних дверей раптово стривожує його серце, яке наче виривається з грудей, бо прибуває *Вона*, для здійснення повної рими поет використовує відоме йому чернівецьке (взагалі, південнобуковинське, галицьке) слово *клямпа* (повна рима: ...ЛАМПА – ...КЛЯМПА):

... *târziu când arde IAMPĂ,*

Inima din loc îmi sare

Când aud că sună cLEAMPĂ.

У перекладі, хтозна з яких причин, Щурат замінив цю лексему (використавши типологічно подібну їй, відому в тих же околицях – *лямпа*) словом *ключ*, не дотримуючись простого й ясного поетового умовиводу, і мимовільно допустився нелогічності або неточного перекладу:

Часом, часом – се вже рідко, –

Лямпу світлячи в ночі,

Чую – серце в грудях тьохне,

Ключ озветь ся, сктриплячи,

з чого випливає, що вхідні двері відкриває несподівано кохана не клямкою, як в оригіналі, а відмикає їх ключем.

Заголовок *Послання II* Міхаєм Емінеску в перекладі Щурата не вказано точно, а як вибіркового приклад: *3 сатири*, так що читачеві слід самому встановлювати, який саме це твір з-поміж авторових п'яти *Послань*. Переклад – еквілінеарний, тобто число його рядків відповідає числу рядків оригіналу, тільки емінесківські гекзаметричні вірші, що складають строфи-куплети з парними то чоловічими, то жіночими римами АА (як видно, це часто вживаний засіб поета):

De se pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?

De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi.

Рядки оригіналу в перекладі поділено на катрени з перехресними римами АВАВ, наприклад:

Не питай, чому так довго

Ржавіє перо моє

Та чому до рим у мене

Вже охоти не стає.

Переклад достовірно відтворює трискладову змістовну структуру оригіналу. У першій його частині (в оригіналі – 1-42 рядок), сповненої сарказму, представлено реальну картину часу Міхаєм Емінеску, в якому творчий імпульс генія значно приборкувався. У другій частині (43-70-ті рядки оригіналу) відтворено міфічний час молодості, коли, згідно зі словами Емі-

неску, ідеальний «обмірковуваний світ» («lumea sea gândită»), «був істотним» («avea ființă») і його можна було сплутувати із мрією. У 71-86 рядках оригіналу поет повертається до вираженого ним у першій частині *Послання II*.

Мова перекладів Василя Щурата – західноукраїнська кінця XIX-початку XXст.ст.

Після настільки змістовного першого представлення 1903 р. українськомовному читачеві Міхаєм Емінеску, в його рецепції, крім рідкісної згадки в міжвоєнному періоді, настала довга «перерва». Чимраз інтенсивніше сприйняття Лучафера румунської поезії українською культурою розпочалося після Другої світової війни.

Примітки

1 Сергій Лучканин, *Вірш «Зірка» Міхаєм Емінеску в українських перекладах* // «Українська літературна газета», 4/24/2019.

2 Чернівецька обласна державна адміністрація. *Розпорядження* № 289, 25 березня 2019 р. Про план роботи обласної державної адміністрації на II квартал 2019 року. Виставки документальних матеріалів: до 130-річчя вшанування пам'яті з дня смерті румунського поета Міхаєм Емінеску. В.о. голова обласної державної адміністрації М. Павлюк.

3 Василь Щурат, *Поезія XIX віка*. Частина перша. Видане К. Студинського. Випуск I. Львів, 1903. Накладом А. Хойнацького. З друкарні В. А. Шийковського. Включені в антологію переклади спочатку появились у львівській публікації «Руслан» 27 вересня 1903: Міхаєм Емінеску, *3 сатири* [*Послання II – I.P.*]; 28 вересня 1903, Міхаєм Емінеску, *Вічно* [О, мамо – I.P.], *Дойна* [Чом ти, лісе, клонишся – I.P.].

4 Чотири прижиттєві видання поезій Міхаєм Емінеску це наступні збірки: Mihai Eminescu, *Poesii*. Ediția I. Prefață de T.Maioreșcu, București, Soces, 1884, 307 сторінок; друге (1885 р., 307 сторінок) і третє видання (1888 р., 315 стор.) – це фактичні передруки з тією ж паспортизацією у тому ж видавництві, а четверте видання (315 стор., 64 поеми) появилось у році смерті Емінеску (1889) з передмовою з першого видання (1884 р.) та із текстом, написаним Т. Маййореску *Poetul Eminescu* (*Поет Емінеску*, с. V-XIV), підписаним ним в Бухаресті у жовтні 1889 р. Щурат помилково вважає прижиттєвим і п'яте видання поезій Міхаєм Емінеску, що появилось на рік після його смерті, тобто 1890-го року (<https://www.artmark.ro/privacy-kookie-restriction-mode>).

5 Переклад поезії передруковано у виданні: Василь Щурат, *Поезії*, Львів, 1962, с. 295.

6 К. І. Паладян, *Гекзаметр та його деривати в румунській поезії кінця XIX – початку XX століття* // «Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна». № 1127. Серія «Філологія», Харків -2014, с. 114-118.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЯКИМ БУДЕ ДЕСЯТИТОМНЕ ЗІБРАННЯ ТВОРІВ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ?

Значення творчості Ольги Кобилянської в історії красномовства – факт загальнознаний і загально визнаний. Ще Іван Франко у статті «З останніх десятиліть XIX в.» писав про нові віяння, які склалися в українській прозі завдяки творчості Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Михайла Яцківа та ін. На чолі цієї генерації письменників, «вихованих на взірцях найновішої європейської літератури», строгий критик поставив Ольгу Кобилянську, взявши до уваги особливу манеру її письма, націлену на глибоке пізнання внутрішньої сутності людини, тонке відтворення психології персонажів, передовсім жіночих, унікальних у своїх благородних пориваннях до краси й особистого щастя.

Однак письменниці, ім'я якої, за оцінками сучасних дослідників, «стало знаком нового часу, засвідчивши вродження національної літератури в європейський контекст у напрямку освоєння модерністської естетики, зокрема її неоромантично-символістського стильового поля» (Світлана Кирилук), ніяк не щастило з більш-менш повним виданням творів. У 1927 – 1929 рр. харківський «Рух» випустив у світ дев'ять із запланованих десяти томів її творів, до яких увійшли оповідання (т. 1 – т. 2), повісті «Царівна» (т. 3), «Людина» (т. 4), «Земля» (т. 5), «Ніоба» (т. 6), «В неділю рано зілля копала...» (т. 7), «Через кладку» (т. 8) і «За ситуаціями» (т. 9). Десятий том, в якому мав публікуватися роман «Апостол черні», був знятий з виробництва через ідеологічні причини – тодішня більшовицька влада не допустила до друку твір, у якому пропагуються ідеї Української незалежної держави.

Таким же усіченим вийшов і п'ятитомник Ольги Кобилянської (Київ: Держлітвидав України, 1962 – 1963). Крім сорока трьох оповідань, у ньому опубліковано 7 повістей («Людина», «Царівна», «Земля», «В неділю рано зілля копала...», «Через кладку» і «За ситуаціями»), статті та спогади, 3 автобіографії, 216 листів. І це тоді, коли найповніший перелік творів Ольги Кобилянської складає роман «Апостол черні», 11 повістей, написаних німецькою та українською мовами, понад 70 зразків малої прози (нарис, новела, оповідання, образок, поезія в прозі, фантазія, гумореска), начерки й фрагменти незавершених новел, переклади, щоденники, автобіографічні джерела,

статті та спогади, тематичні записки та кілька сотень листів.

Чернівецькі та столичні науковці неодноразово порушували питання про якнайповніше видання творів Ольги Кобилянської. Однак, на жаль, його з різних причин, у тому числі й політичних, не вдалося розв'язати.

У лютому 2013 р. кафедра української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича ухвалила рішення розпочати підготовку до видання творів Ольги Кобилянської в десяти томах, присвяченого 150-літтю від дня народження письменниці. Дещо пізніше було утворено редакційну колегію, до складу якої увійшли професори Володимир Антофійчук (голова), Борис Бунчук, Богдан Мельничук, Петро Рихло, доценти, заступники голови Світлана Кирилук та Ярослава Мельничук, музейники Володимир Вознюк і Юлія Микосянчик, директор видавництва «Букрек» Дарина Максимець та ін. На першому засіданні редколегії від 23 квітня 2013 р. затверджено план-проспект «Зібрання творів Ольги Кобилянської в десяти томах» – найповнішого на сьогодні видання, яке представляє художню прозу, начерки та фрагменти незавершених творів, літературно-критичні статті, публіцистику, спогади, автобіографії, щоденник, переклади, листи.

Перше засідання редколегії з видання творів Ольги Кобилянської в десяти томах. 23 квітня 2013 р.

«Зібрання творів Ольги Кобилянської в десяти томах» порівняно з найосновнішими попередніми виданнями поповнено й розширено творами, які раніше не входили до багатотомників письменниці, а також тими, що взагалі не публікувалися.

(Продовження на 8 с.)

ЯКИМ БУДЕ ДЕСЯТИТОМНЕ ЗІБРАННЯ ТВОРІВ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ?

(Продовження із 7 с.)

Основний принцип побудови нового видання – жанрово-хронологічний: новели, оповідання, поезії в прозі (1885 – початок 1900-х рр., т. 1); новели, оповідання, поезії в прозі (1905 – 1930-ті рр., т. 2); німецькомовні повісті: «Гортенза, або Нарис з життя однієї дівчини», «Доля чи воля», «Картина з життя Буковини», «Вона вийшла заміж» (т. 3); повісті «Людина», «Царівна» (т. 4); «Земля», нотатки до другої частини повісті «Земля» (т. 5); «Нюба», «В неділю рано зілля копала...» (т. 6); «Через кладку», «За ситуаціями» (т. 7); роман «Апостол черні» (т. 8); літературно-критичні статті, публіцистика, спогади, автобіографії, щоденник, переклади (т. 9); листи (т. 10). Кожен із томів супроводжується примітками, в яких подаються стислі відомості про час написання та історію публікації творів, а також поясненням застарілих і діалектних слів. Тексти творів, які звірено за автографами, першодруками та іншими авторитетними прижиттєвими публікаціями, друкуються за сучасним правописом із збереженням характерних особливостей мови й стилю письменниці.

Про творчість Ольги Кобилянської як цілість стверджується на основі найнадійніших джерел – щоденників, автобіографій та листів, де подається інформація про те, за яких умов поставали тексти, яким був їхній шлях до читача. Крім того, враховується і той факт, що впродовж понад столітньої рецепції спадщина письменниці зазнавала часткового замовчування й різноманітних купюр. Водночас ідеться про публіцистичні твори 1940–1941 рр., сфабриковані й приписувані письменниці радянськими ідеологами. Їх неавтентичність доведена науково, і в десятитомнику їм відводиться окреме місце.

На сьогодні опубліковано шість із десяти томів. Фінансування їх друку частково забезпечила Черні-

вецька обласна адміністрація, а решту витрат взяло на себе видавництво «Букрек». На видання сьомого тому редакційна колегія здобула грант від Українського культурного фонду, який складає майже 400 тис. гривень.

У десятитомному зібранні творів Ольги Кобилянської вперше опубліковано повісті «Гортенза, або Нарис з життя однієї дівчини» (1880), «Доля чи воля» (1883), «Картина з життя Буковини» (1885), «Вона вийшла заміж» (1887) мовою оригіналу і в перекладі українською. Також тут уперше оприлюднено три новели («Пан чародійник», «Любов до рідної землі», «Звізди»), більше десяти незавершених творів, фрагментів, коментарів, а також «Нотатки літератки», окремі сторінки яких написані по-німецьки і у виданні подані мовою оригіналу та в перекладі українською, здійсненому редколегією. Крім того, до десятитомного зібрання творів Ольги Кобилянської увійде понад сто нововиявлених листів письменниці, збережених у різних архівах Львова й Києва.

Водночас слід зауважити, що унікальність та новизна зазначеного видання полягає не тільки в якнайповнішому опублікуванні спадщини Ольги Кобилянської. Тексти творів у ньому подаються за першодруками, рукописами та авторитетними прижиттєвими публікаціями, здійсненими самою письменницею або за її безпосередньою участю. У випадках, коли в публікаціях текстів існують певні розбіжності, спричинені редакторським втручанням, зокрема в публікаціях радянського періоду, чи правками самої авторки, на це вказується в примітках.

Листування письменниці засвідчує дуже уважне її ставлення до друку власних творів. Вичитуючи верстки, окремі моменти вона намагалася узгодити з редакторами, вносила певні поправки й уточнення, прислухалася до їхньої думки щодо мовностилістич-

них неточностей. Авторка болісно переживала, як вона висловлювалася, «похибки» в тексті – тим паче, якщо це були першодруки. Часом подібні «похибки» чи купюри були спричинені впливом цензури. Щодо прижиттєвих видань творів, здійснених у радянський період, то вони часто виходили без участі авторки в процесі їх підготовки, звідси – чимало неточностей, найбільше у відтворенні мови Ольги Кобилянської.

Інколи письменниця була невдоволена редакторським втручанням у тексти своїх творів і відновлювала їх первісний варіант після публікації, роблячи виправлення прямо на сторінках свіжовидрукованих творів. Так було, скажімо, із першодруком повісті «Через кладку». У збереженому в Чернівецькому літературно-меморіальному музеї Ольги Кобилянської примірнику «Літературно-наукового вісника» за січень – грудень 1912 р., де вперше опубліковано твір, рукою авторки зроблено численні виправлення. Цей факт взято до уваги редакційною колегією з тим, щоб врахувати волю письменниці і надати творові такого текстового вигляду, яким його хотіла бачити сама авторка. Цей метод підготовки текстів до друку,

вперше застосований у новому зібранні творів Ольги Кобилянської, дає можливість повернути автентичність текстів письменниці, зберегти їх лексичні, синтаксичні та стилістичні особливості. При цьому дотримано сучасних норм пунктуації.

Твори, представлені у десятитомному зібранні, супроводжуються історико-літературним коментарем. Тут подаються відомості про дату написання, історію виникнення творчого задуму та його реалізацію, оцінка творів тогочасною критикою, наявність автографа, першодруку і пізніші передруки, переклади іншими мовами, а також називається джерело, за яким друкується художній текст. Видання супроводжується поясненнями малозрозумілих і рідковживаних слів, а також фотографіями з того періоду життя письменниці, коли було написано той чи той твір, ілюстраціями до нього відомих художників, фотокопіями окремих сторінок рукописів тощо.

Видання десятитомного зібрання творів Ольги Кобилянської планується завершити у 2023 р., коли відзначатиметься 160-річчя від дня народження письменниці.

«Українські відлуння»

Про необхідність активнішої популяризації української літератури Румунії серед мажоритарного населення та інших нацменшин держави дискусії велися давно, тим паче, що нашій меншині є чим хвалитися у цій галузі. З одного боку, цю функцію міг би виконувати румуномовний сурівський часопис «Сигієл icsrainean», але, як відомо, у цього видання інші завдання та цілі, і висвітлення літературного життя української громади Румунії на його сторінках, хоч і траплялося, але виявилось цілком недостатнім. Тому редакція «Нашого голосу» виступила з ініціативою заснувати румуномовний додаток «Esouri icsrainepe» («Українські відлуння»), який, власне, має перебрати на себе місію активної популяризації українського письменництва Румунії, висвітлення літературного життя як нашої громади, так і материкової України, ознайомлення румуномовного читача з культурними цінностями українців тощо. Ця ініціатива була підтримана Комісією Ради СУР з питань книговидавництва і преси, очоленою Іваном Гербілем, і отримала схвалення Ради СУР.

До складу редколегії додатка «Esouri icsrainepe» входять: Іван Гербіль, Михаєла Гербіль, Корнелій Ірод, Ірина Мойсей і Михайло Трайста.

Таким чином, ювілейне 300-те число «Нашого голосу» виходить у світ із першим номером свого румуномовного додатка «Esouri icsrainepe», на сторінках

якого, як і наступних номерів, румуномовний читач знайде відомості про видавничі новини, про літературно-культурні події, літературно-художні портрети українських письменників Румунії та України, переклади з української літератури (проза, поезія, драматургія, критика і т. д.) і, сподіваємось, відгуки тих, кому, власне, адресована ця публікація.

У редакційній статті до першого числа додатка Корнелій Ірод пише: «Маємо справедливу надію, що поява „Українських відлунь” сприятиме кращому пізнанню культури українців Румунії, їх духовного життя і, особливо, української літератури, надзвичайно багатой, оригінальної та цікавої, ознайомленню з плодами творчості цілої плеяди вартісних письменників, здобутки яких в однаковій мірі належать як українській, так і румунській культурам і однаково збагачують їх».

Сподіваємось, що «Українські відлуння» швидко знайдуть дорогу до сердець читачів і достойно виконуватимуть свою основну місію.

В добрий час!

Редакція «НГ»

Євсебій ФРАСИНЮК

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ – прадавній молебень

СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ

(Уривок)

Ярославни княгині чути голос.
Як та чайка-жалібниця,
Стогне вона вранці-рано:
«Полечу, — каже, — зозулею по Дунаю,
Умочу бобровий рукав
У Каялі-ріці,
Обмию князеві криваві рани
На тілі його дужому!»
Плаче-тужить Ярославна
Вранці в Путивлі на валу,
Словами промовляючи:
«О вітре, вітрило!
Чому, господарю, силою вієш?
Чому мечеш ворожі стріли
На крилах своїх легких
Проти воїнів мого милого?
Чи то мало тобі шугати під хмарами,
Кораблі на синім морі гойдаючи?
Чому, господарю, по ковилі срібній
Розсівав ти мої радощі?»
Плаче-тужить Ярославна
Вранці в Путивлі на валу,
Словами промовляючи:
«О Дніпре-Славуто!
Пробив ти кам'яні гори
Крізь землю Половецьку,
Гойдаєш кораблі Святославові,
До полків несучи Кобякових.
Принеси ж ти, господарю,
До мене мого милого,
А не слала б я сліз йому ревних
На море пораненьку!»
Плаче-тужить Ярославна
Вранці в Путивлі на валу,
Словами промовляючи:
«Сонце світле, трисвітле!
Для всіх ти тепле і красне!
Чому ж, сонце-господарю,
Простерло гаряче своє проміння
На воїнів мого милого
У полі безводному,
Спрагою їм луки посушило,
Тугою сагайдаки склепило!»

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Переспів Тараса Шевченка

В Путивлі граді вранці-рано
Співає, плаче Ярославна,
Як та зозуленька кує,
Словами жалю додає.
– Полечу, каже, зигзицею,
Тією чайкою-вдовицею,
Та понад Доном полечу,
Рукав бобровий омочу
В ріці Каялі. І на тілі,
На княжій білім, помарнілім,
Омию кров суху, отру
Глибокій, тяжкій рани...

І квилить, плаче Ярославна
В Путивлі рано на валу:
– Вітрило-вітре мій єдиний,
Легкий, крилатий господине!
Нащо на дужому крилі
На вої любії мої,
На князя, ладо моє миле,
Ти ханові метаєш стріли?
Не мало неба, і землі,
І моря синього. На морі
Гойдай насади-кораблі.
А ти, прелютій... Горе! Горе!
Моє веселіє украв,
В степу на тирсі розібгав.

Сумує, квилить, плаче рано
В Путивлі граді Ярославна.
І каже: – Дужий і старий,
Широкий Дніпре, не малий!
Пробив єси високі скали,
Текучи в землю половчина,
Носив єси на байда[ка]х
На половчан, на Кобяка
Дружину тую Святославлю!..
О мій Словутицю преславний!
Моє ти ладо принеси,

Щоб я постіль весела слала,
У море сліз не посилала, –
Сльозами моря не долить.

* * *

Опівночі море заграло,
Мла іде стовпами-вихрами,
Ігореві князю бог путь являє
Із землі Половецької
На землю Руську,
До отцевого золотого престолу.

Переклад
Максима Рильського

І плаче, плаче Ярославна
В Путивлі на валу на брамі.
Святеє сонечко зійшло.
І каже: – Сонце пресвятеє
На землю радість принесло
І людям і землі, моєї
Туги-нудьги не розвело.
Святий, огненний господине!
Спалив єси луги, степи,
Спалив і князя і дружину,
Спали мене на самоті!
Або не грій і не світи...
Загинув ладо... Я загину!
(04.06.1860, С-Петербург)

«Слово о полку Ігоревім» не тільки шедевр давньоруської літератури, але й знаковий твір свого жанру у світовій літературі середньовіччя. Він належить до ряду героїчно-історичних поем, цінність котрих більшає в часі завдяки неперестанному вияву внутрішніх валентностей через постійне спонування уваги спеціалістів з народної творчості, древньої літератури, історії та історії літератури, а втілення змістового меседжу чи певних персонажів, зокрема образу Ярославни, в цінні твори театральних та кіно-митців, музикантів/композиторів, художників, скульпторів, неперестанно діє.

Живущим джерелом для мистецького простору, незаперечно, є уривок, відомий під назвою «Плач Ярославни». Геніальний переспів Тараса Шевченка створив глибоке русло творчих літературних осмислень цього образу, яке в наступному, двадцятому столітті, стало справжньою течією, але, на жаль, з залученням частих неестетичних, стереотипних втручань. Наслідком подібного втручання вищезазначений фрагмент опинився в наукових роботах та шкільних програмах під впливом фольклорного поняття «голосіння», мабуть, в синонімічному значенні, а «Слово о полку Ігоревім» вважається «першою пам'яткою» прадавнього ритуалу голосіння.

Вічноповчальною є притча Святого Письма про мудрий вчинок Всевишнього біля Вавилонської вежі розрізати мови та народи, надаючи людям силу говорити і думати по-різному і, таким чином, скоріше наблизитись до Правди!..

Погоджуємось з поглядом багатьох сучасних українських науковців стосовно незалучення уривка «Слова...», названого *Плач Ярославни* не автором давньоруської поеми, до ритуалу голосіння. За підставу беремо визначення підручника з народної творчості та з «Української міфології» (Київ, «Либідь»,

2005). Перше визначення: «Голосіння – це поетичні твори, пов'язані з похоронним обрядом або провадами в рекрути», і друге: «Голосіння (плачі, оплакування, йойкання, побивання, желення, причитування) – ритуальне дійство над покійником... Так само голосили жінки, які прагнули дитини і любові, в день весняного нового року, 1 березня, коли закликали весну. Вони виходили на пагорб, падали на засніжену землю і голосили, нарікаючи на свої біди, а потім на вершечок пагорба клали віночок із квітів і трав, щоб земля ошедрилася».

Щоб сягнути глибини меседжу Переспіву із Слова о полку Ігоревім Шевченка, названого *Плач Ярославни*, потрібно розглянути крізь сітку вищезазначених визначень, по-перше, текст-фрагмент із «Слова...»

Текст оригіналу починається так: «**На Дунаї Ярославин голос ся слухить/ Зигзицею, незнаєма, рано квилить**». Вірогідно, автор, у дусі предківського вірування в гармонійне співіснування людини з природою, надзвичайним поетичним образом зауважує на помилковий погляд людини уявляти/ставити в житті-бутті зло наперед: «**Полечу – каже – зозулею по Дунаю,/ Умочу бобровий рукав/ У Каялі-ріці,/ Обмию князеві криваві рани/ На тілі його дужому!**»

Зловісна думка порушує гармонію Всесвіту і шкодить людині. Думка-голос Ярославни про можливі погані вісті, про які вона «незнаєма», породжують «рано», тобто передчасно, непідставні стогін та проливання сліз.

Закарбована в її душі предківська віра у співіснування людини зі своїми Богами-господарями як запорака затримання гармонійних взаємин між складовими Всесвіту, включно міжлюдськими, Ярославна звертається до трьох найголовніших природних убожених сил: Господа-Вітра, Господа-Дніпра-Славутича та Господа-Сонця. (Продовження на 12 с.)

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ – прадавній молебень

(Продовження з 11 с.)

Ставиться до них по-різному, допускає собі навіть певні нарікання. Першому закидає риторичним запитанням – «Чому, господарю, по ковилі срібній/ Розсіяв ти мої радощі?» – що провинився в її сумі, другого благає повернути «милого», а відносно третього риторичним скриком сугерує незмогу зрозуміти відмову найщедрішого, найдавнішого і найшанованішого божества – Господаря-Сонця – допомогти в боротьбі «воїнів (її) милого» проти ворога.

Василь Лопата, Ярославна. 1941 р.

Якщо звернемо увагу на вживання присвійних займенників «мого, мої», то не важко збагнути ціль плачу княгині: молитовне благання або замовляння/ заклинання на Божу-природну поміч, часто названу чудом, для відновлення щасливого життя, радощів. Погибель воїнів в поході її милого убила в душі князя радість життя, гордість його наміру прославитись, а це позбавляє щасливого буття і княгиню!..

В погляді автора поеми, тому ми і додали уривок втечі з полону до розгляданого тексту, Боги допомагають Ігорю втекти з половецького табору не так за благанням/молінням Ярославни, як на добру науку князю: «Опівночі море заграло,/ Мла іде стовпами-вихрами,/ Ігореві-князю бог путь являє/ Із землі половецької/ На землю Руську,/ До отця золотого престолу». Не повернули вони, Боги, князя Ігоря його милій, бо це рідні Боги-надприродні сили, що пильнують долю роду/народу

і повертають йому блудного сина на добру батьківську науку, бо «Тяжко голові без плечей,/ А зле тілу без голови», як говорить «давній піснетворець Боян».

Таке бачення відповідає вповні визначенню поняття «голосіння» в іншому баченні, як подано в Українській міфології, частина друга, де пояснюється голосіння-замовляння в день весняного нового року, 1 березня, «щоб земля ошедрилася».

Похід князя Ігора став невдалим, Руська земля не ошедрилася, бо він, хоч «славен» але «Міццю розуму оперезав,/ Мужністю сердечною нагострив,/ Ратного духу виповнився», значить, підняв похід для особистої слави, а не «Земля Руська» покликala його на захист!..

Пропоную ще кілька спостережень, повчальних і по сьогодні, на підставі тексту в цілому, і для виявлення певних валентностей Шевченківського переспіву. Святослав III Всеволодович (1175-1194), великий Київський князь промовив, каже автор поеми, «золоте слово зо слізьми змішане»: «Рано взяли ви землю Половецьку/ Мечами разити,/ А собі слави шукати./ Не з честю ви ворога подолали...» Потрібно зауважити повторно на вживання

прислівника «рано» в значенні «передчасно» та на етико-моральну цінність наших предків, яку вселяє остання синтагма цитати. Ставиться до ворога чесно – це насправді глибока етико-моральна чеснота!..

Наслідки неправильних поступів сумні: «Никне трава жалощами,/ Древо з туги к землі клониться./ Невесела, браття, настала година./ А що силу руську пустиння вкрила!» Причина-причин висловлена автором у глибоко мудрому висновку: «Перестали князі невірних воювати,/ Стали один одному казати: Се моє, а се теж моє, брате!/ Стали вони діла дрібні/ За великі вважати.../ А невірні з усіх сторін надходили,/ Землю Руську долали».

Поема може служити неперестанно підставою для історико-соціологічних, навіть політичних розглядань українському народу і не тільки...

(Далі буде)

Тамара НОСЕНКО, м. Київ, Україна

ПРОЗА КОРНЕЛІЯ ІРОДА (СПОСТЕРЕЖЕННЯ І РОЗМИСЛИ)

Корнелій Ірод-прозаїк добре знаний не лише в українському культурному просторі Румунії; його трилогія «Свято», низка оповідань у перекладі румунською, збірка малої прози «Chixuri» стали відомими також широкому читачьому загалу країни. У першому числі «Нашого голосу» за цей рік ми спробували схарактеризувати специфічний жанр малої прози митця – «промахи»; у представлений тут статті нашу увагу буде зосереджено на романах письменника та його оповіданнях.

Уже перший роман К. Ірода «Передодень» (1975), що є початком трилогії «Свято» (наступні два – «Ранок» (1984) і «Сонце в очах» (1988), посів особливе місце в українській літературі Румунії і дав підстави критиці вважати письменника одним із найцікавіших її прозаїків. Поява роману мала для тогочасної української літератури країни, в якій цей жанр ще перебував на стадії становлення, чи не першорядне значення. Адже, на відміну, скажімо, від «першої ластівки» – роману М. Небиляка «Лорана» (1974), почасти позначеного надмірним модерним експериментуванням у царині форми, що принесло як певні здобутки (увага до психології героїв), так призвело і до деяких художніх втрат (помітна однолінійність у зображенні характерів та у вмотивованості вчинків і навіть доль героїв, послаблення каузальності у відтворенні подій і, зрештою, деяка «розмитість» епічної фабули, а отже, й самої жанрової структури), твір К. Ірода став тим зразком, котрий виразно уособлював конститутивні риси цього жанру. Автор трилогії звернувся до так званої селянської теми, котра була близькою йому не лише тому, що він, виходець з українського села південної Буковини, завжди мав глибокий зв'язок з рідною землею, а передовсім через те, що внутрішньою духовною потребою митця завжди було прагнення підтримувати історичну й національну пам'ять українців-сучасників, продемонструвати всьому румунському суспільству своєрідність способу життя, народних традицій, морально-етичних цінностей та ментальності українства. Для втілення свого задуму він обрав форму, яка великою мірою тяжіє до зразків класичного епічного роману. Його трилогії притаманна вагомість і широта охопленого матеріалу, проблемна й сюжетна наповненість змісту. У ній відтворено чималий історичний відтинок часу: передвоєнні 1930-і роки з їх людськими драмами, з соціальними та політичними конфліктами (сутички з місцевою владою, криваві зіткнення з легіонерами¹), складні, часом трагічні, колізії Другої світової війни і нелегкі реалії повоєнного періоду (голод, насаджування нової політичної ідеології, земельна ре-

форма, примусова колективізація тощо). Розкриваючи широкий соціальний і політичний зріз життя буковинського села Златни (так називає своє рідне село письменник), К. Ірод майстерно вплітає всі його найзначніші події передусім у людські долі, тісно пов'язує з цими подіями формування характерів і специфічної селянської психології, підносить актуальні проблеми своїх героїв до загальнолюдського звучання. Трилогія К. Ірода густо заселена персонажами. Особливо виразними постають з-під пера романіста герої-селяни: автор так майстерно відтворює їхні характери, звичаї, традиції, психологію, своєрідний, притаманний тільки сільським мешканцям, спосіб мислення, живу, пронизану народною образністю та гумором, мову, що навіть другорядні персонажі, ба навіть персонажі з масових сцен (які напрочуд вдало виписані автором), сприймаються як оригінальні, влучно індивідуалізовані образи, котрі несуть в собі той пізнаваний дух українськості, який є етно-культурним кодом нації. Стрижнем сюжету трилогії є історія родини Ілаша та Івони Дорінів, образи яких є справжньою художньою удачею автора. Центральний персонаж Ілаш Дорін – яскрава постать українського селянина, ретельно виписаний письменником повнокровний, живий, психологічно вмотивований характер, що є уособленням одвічної проблеми селянського життя – проблеми землі, яка визначає спонукальні причини багатьох вчинків і думок героя. Відомо, що проблема землі зазнавала різного художнього тлумачення у світовій літературі. Якщо, приміром, у європейській, у тому числі румунській і українській прозі 19-го і початку 20-го століть (О. де Бальзак, Е. Золя, А. Чехов, Л. Ребрану, В. Стефанік, О. Кобилянська), зв'язок селянина з землею було часто (але різною мірою) містифіковано, а самого селянина під впливом так званої влади землі нерідко зображено як особистість на межі втрати моралі, то К. Ірод трактує цю проблему не лише з позиції народних уявлень про істинно природне призначення селянина – працювати на землі, а й з перспективи зображуваного ним історичного періоду.

Ілаш Дорін постає в трилогії як мудра й справедлива людина, як моральний авторитет громади, як селянин із тверезим, відповідальним, дбайливим ставленням до людей і землі та праці на ній, як її справжній господар, котрий категорично не сприймає все те, що суперечить його, закодованим у землеробській свідомості, уявленням про ставлення до землі-годувальниці.

(Продовження на 14 с.)

ПРОЗА КОРНЕЛІЯ ІРОДА (СПОСТЕРЕЖЕННЯ І РОЗМИСЛИ)

(Продовження з 13 с.)

Саме з точки зору цих соціальних і моральних засад героя, які були виразом думок переважної більшості селян, котрі «боялися, як чорт ладану», соціалістичних перетворень у сільському господарстві, письменник і пояснює той спротив, який Ілаш Дорін чинить примусовій колективізації, наслідками якої були безгосподарність, бідність, зловживання. Простий, але мудрий вирок виносять селяни цим явищем: «А коли поле не належить людям, то і врожай не їхній».

З такою ж об'єктивністю розкриває письменник й інші соціальні й моральні проблеми життя українського села, той, за влучним висловом романіста, «златнянський, виораний бідами ґрунт», що його він відображає так

правдиво і з такою болючою любов'ю. Вражають глибоким драматизмом сцени, які ілюструють тему голоду в повосенному селі. Це, зокрема, епізод, де старший брат, фактично, свідомо прирікає на смерть свого молодшого брата (мимоволі напрошується аналогія з Біблії – сюжет про Каїна і Авеля) – бідного, змалку виснаженого тяжкою працею (символічною є виразна деталь його портрета: великі, грубі, як на його молодий вік, руки) й безпорадного через свою німоту хлопця, у котрого рідні відбирають його кривавий заробіток – торбу з зерном. Автор трилогії один з перших в українській літературі Румунії так відверто висвітлює тему голоду, і цей, сказати б, дух відвертості, на наш погляд, споріднює його бачення з художньою позицією видатного румунського письменника Д. Р. Попеску, автора гостросюжетного психологічного роману «Білий дощ» (1972). У обох письменників ця тема тісно пов'язана з проблемою бездуховності, аморальності, хіба що у Д. Р. Попеску вона більше розкрита в аспекті соціального розшарування села. У трилогії К. Ірода зачіпає й такі теми, як конфлікти селян з легіонерами, що виникали через протести мешканців села проти сваволі останніх (грошові побори, розправи з євреями та тими, хто все це не схвалював). Цікавим (і водночас

досить «делікатним» з огляду на дату написання творів) у романі є факт перебування і взаємин зі златнянцями «добровольців» – воїнів УПА, що його найвиразніше автор зображає на прикладі особистих стосунків Івони, дружини Ілаша Доріна, з офіцером-упівцем Лаврентієм Орестовичем і що передовсім слугувало авторському намірові – глибше розкрити життєву драму цієї героїні.

Написавши трилогію, К. Ірод створив не лише важливий прецедент для української літератури Румунії, а й власну художню систему, яка природно вписалась у русло тих ідейних і жанрово-формальних тенденцій світового, у тому числі й румунського, роману другої половини 1970-х – 80-х років, які були означені критикою як «нова епічність»². У творах К. Ірода вона проявилась у осмисленні письменником недавньої національної історії, у зверненні до джерел народного життя. Очевидно, що саме глибока перейнятість письменника проблематикою українського буття, зображення ним стихії народного життя як явища нездоланної сили, явища неперебутнього, спонукало його (хоча й з присмаком певної гіркоти) назвати свою трилогію «Свято». Цілком символічно у зв'язку з такою позицією автора звучить один із епіграфів трилогії:

«Народе мій, коли й мовчу, – про тебе я мовчу».

Риси «нової епічності» спостерігаємо в романі К. Ірода і у способі узагальнено-філософського осмислення особистості. Найповніше цей спосіб вияскравлений у художньому баченні письменником головного героя трилогії. Адже образ Ілаша Доріна не вичерпується його, умовно кажучи, соціальною роллю, пов'язаною із проблемою землі. Його моральне звучання великою мірою зумовлене тими екзистенційними проблемами, що оприявлюються у сфері свідомості головного героя. Автор зображає його як селянина-філософа, котрий розмірковує про суть життя, його скороминушість («Ілаш уже впевнений, що дні – не білі квасолини, нанизані на нескінченній нитці, а попереми́не миттєве втілення невблаганного Часу»), про сенс людського і власного щастя, котре він вбачав у любові до коханої дружини та своїх дітей, у «сродній» праці. Саме унаслідок бо-лісного осмислення героєм цих проблем (такий процес внутрішнього зростання свідомості персонажів М. Корсюк, побратим К. Ірода по перу, влучно означив як «сходження до себе»), Ілаш Дорін зрозумів, що драматизм його особистого життя, марність його мрій про щастя спричинені не лише ударами долі (війна, дворічний полон, соціальні й політичні катаклізми), а

й його власною провинною – одруженням із дівчиною, котра кохала іншого. Його роздуми з цього приводу звучать як своєрідний присуд власному егоїзмові: «Як кому щастить... Та щастя тільки в певній мірі – азартна гра, бо правду сказано: як собі постелиш, так і поспиш!». Таке розширення масштабу внутрішнього світу персонажів є тією важливою рисою світоглядно-художнього осягнення письменником особистості, яка відкрила перспективи нового романного мислення, стала помітним внеском автора трилогії «Свято» у розвиток українського романного жанру країни, котрий переживав своє прискорене становлення.

У сфері морально-етичного осягнення людини дуже виразно прозвучала також сюжетна лінія, пов'язана з життєвою історією Івони, дружини головного героя, доля якої є утіленням теми «украденого щастя». Письменник, глибоко проникаючи в психологію героїні, розкриває драму втраченого кохання, драму проданої жінки, котра перетворилася в збайдужілу, егоїстичну, душевно й морально спустошену людину, для якої сенсом життя стали лише гроші й матеріальні статки. У своїх романах письменник розкриває й низку інших сюжетних ліній (зокрема, історію дітей Ілаша Доріна), котрі, як і історії головних героїв, тут до кінця не завершені. Відомо, що автор має намір завершити їх у четвертому томі «Ворог мого ворога», який складатиме тоді уже тетралогію «Свято».

Стильові зрушення тогочасного світового роману убик від традицій знайшли своє утілення в трилогії у, помітно відмінних від строго класичних, виражальних засобах відтворення світу й людини. Передусім це своєрідність нарації, яка полягає у відході від традиційної хронологічної авторської оповіді, що тут вправно поєднується з ретроспективним викладом подій (з метою глибшого розкриття внутрішнього «я» головного героя,

котрий одночасно існує у двох часопросторових точках: у місці і часі свого фізичного перебування та у просторі своїх думок і спогадів); з органічним «перетіканням» у оповідь від імені персонажів, а у низці моментів майстерно (ми б назвали це художньою «фішкою» письменника) переплітається з опцією селянської маси, що сприяє динамічному відображенню подій і настроїв персонажів.

Принцип побудови образів і розкриття психології персонажів також позначений рисами нового художнього бачення. Письменник вдається не лише до традиційного опису думок, подій і вчинків героїв, а й дуже часто – до прийому саморозкриття: монологів зовнішніх і дуже обширних (що часом тяжіють до «потону свідомості») внутрішніх монологів, переданих здебільшого через невласне пряму мову. Все це формує своєрідну внутрішню епічність, яка сприяла створенню багатограних характерів.

Автор трилогії «Свято» (уже на час виходу першого тому) створив помітний, по-своєму етапний твір, який, виростаючи з традицій, з набутого творчого досвіду, і водночас поєднуючи ці традиції з новочасними літературними тенденціями, без сумніву, належав до художньо довершених зразків сучасного українського роману Румунії; гадаємо, що факт його появи, звичайно ж, спонукав письменників до подальшого розвитку цього жанру.

(Далі буде)

1. Члени ультраправої політичної партії «Леґіон Архангела Михаїла» (1927-1941; мала ще назви «Залізна гвардія», «Все для Вітчизни»); у 1938 році партія перетворилася у суто фашистську.

2. Див.: Бернштейн И. Автор, герой, мир: заметки о романе социалистических стран // Вопросы литературы. – 1981. – №10.

Шановні друзі!

Я глибоко вдячна керівництву Союзу українців Румунії за фінансову підтримку й видання румунською мовою моєї монографії «Романи Лівіу Ребряну. Динаміка художнього мислення». Висловлюю також особливу подяку шановному панові К. Іроду за ту величезну працю, яку він здійснив як перекладач моєї книжки. Не можу не передати свої щирі почуття усім колегам, котрі брали участь у підготовці до друку цієї праці: редакторів пані М. Гербіль, художньому редакторові – пані І. Мойсей, усім технічним працівникам, причетним до виходу у світ книжки. Хочу також із вдячністю згадати і працю рецензентів – А.-М. Бароса, М. Гербіль, Н.-Д. Фрунтелате (окремо за його передмову до цього видання). Широко сподіваюсь, що моя скромна праця буде певним внеском у процес наукового осмислення творчості видатного румунського письменника.

З повагою, Т. Носенко
м. Київ

Іван КІДЕЩУК

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ МОЛИТОВНОСТІ ШЕВЧЕНКА ЗА ТИХЕ ЖИТТЯ РІДНОГО ДОМУ І ЦІЛОГО СВІТУ

(Лицем в лице вірші « І досі сниться під горою» та « Мій Боже милий, знову лихо!..»)

І досі сниться: під горою
Меж вербами та над водою
Біленька хаточка. Сидить
Неначе й досі сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хорошеє та кучеряве
Своє маленькеє внуча.
І досі сниться, вийшла з хати
Веселая, сміючись, мати,
Цілує діда і дитя
Аж тричі весело цілує,
Прийма на руки, і годує,
І спать несе. А дід сидить
І усміхається, і стиха
Промовить нишком:
– Де ж те лихо?
Печалі тії, вороги?

І нищечком старий читає,
Перехрестившись, Отче наш.
Крізь верби сонечко сіяє
І тихо гасне. День погас
І все почило. Сивий в хату
Й собі пішов опочивати.
(1850, Оренбург)

Мій Боже милий, знову лихо!..
Було так любо, було тихо;
Ми заходились розкувать
Своїм невольникам кайдани.
Аж гульк!.. Ізнову потекла
Мужицька кров! Кати вінчани,
Мов пси голодні за маслак,
Гризуться знову.
(1853-1859 Новопетровське
укріплення, Санкт Петербург)

«Кобзар» Тараса Шевченка – це книжка української нації, а шевченкіана – її вічне плідне дерево із золотими плодами шевченківської аксіології, які й сьогодні, майже через два століття, постійно служать маяками волі, правди й любові, і вони не згаснуть ніколи, бо ж напуваються із вічних джерел Святого Письма, джерел невмирущого українського фольклору, пісенності, краси рідного краю, степів і ланів широкополіх, «Сивого Дніпра», що «купається, як у молоці дитина», величі і немочі «безталанної України» у славні часи Князівств і Гетьманщини та невиліковних сліз закріпаченої царизмом України, історичної долі-недолі українського народу і самого таки Шевченка, мученика, розп'ятого за його поетичне слово та боротьбу за волю земляків.

Сучасні поціновувачі поезії великого романтика Тараса Шевченка відкривають нетлінну красу української вірної душі всіх часів, відданість поета і його земляків Богу та своїм ближнім, що впродовж всього існування від хрещення Київської Русі Св. Володимиром Великим (988 р.) кохали і кохають Божу волю, Правду і Любов та поважають християнські Закони земного життя на чолі з великими і мудрими князями, про яких свідчить Свята Софія (1015-1035 рр.) Ярослава Мудрого вже більше ніж тисячу літ, і багато інших церков і соборів, яких Шевченко хоч не помістив у свій альбом «Живописна

Україна», задуманий в техніці офортів через брак фінансової підтримки і виданий тільки першим томом 1844 року, до якого увійшли зразки пейзажів, історичних моментів, звичаїв з фольклорними елементами української ноші, які художник залишив світу у культурну спадщину про свій рід «красний і прекрасний», долю-недолю якого Шевченко-поет зобразив у невмирущих віршах-роздумах, баладах та поемах незрівнянної духовної краси, змалювавши драматичне життя і часто трагічну історію свого бездоленого народу, «безталанної України», яку історія-мачуха й досі не перестала випробовувати, бо північний сусід продовжує здійснювати свої загарбницькі плани, не тільки не зважаючи на жодні угоди, починаючи від Переяславської Ради (1654) і до Будапештського меморандуму (1994), а й навіть присвоївши її історію. Шевченківська творчість про долю-недолю України залишається актуальною, вона впливає з морального і духовного кодекса генія, який завжди ідентифікується зі своєю країною – ненькою Україною. Цей факт обгрунтований філософсько-соціальною та релігійною валентностями, а духовність принципів Св. Письма, Давидів Псалтир та апостольські вчення стають гармонійною запорукою між небом і землею, між людиною і природою, особливо між людьми і

Богом, їхньою потребою жити в любові зі своїми ближніми, в єдності, смиренності, як справжні брати-християни. Тому кожний вірш, поема чи балада, вставні молитви і переспіви псалмів, оспівують небо і землю, Господню благодать і людську душевну прихильність/неприхильність до Святих Законів, нераз мотиви породження бажаних/небажаних життєвих дихотомій, що наводять щасливість/нещасливість людини, залежно від її гріховності перед Богом, а віруючий християнин Шевченко всіма зусиллями своїх духовних цінностей теж старається стати на духовну допомогу своїм ближнім та читачам вже стільки і стільки поколінь. Так викремлюється, певне, один із головних мотивів нескінченної любові до поезії українського генія та її довголіття як в Україні, так і в цілому світі.

Поезію Тараса Шевченка народ любив і любить зараз, тому що в ній кожний відкриває крихітку чистої людської душі шевченківського світу, навколишнього та уявно-казкового світів, але й конкретної історичної категорії жорстокості по відношенню до убогих людей з боку собачого людства, як називав часто поет тих, що кують лихом та кайданами убогих із «білих хатинок», де «сиві дідусі» кутають «тихо своїх внучат», як свідчать дані вірші-роздуми про світле, але й нужденне життя в Україні, країні тихого раю, у мирні дні та жажливого пекла у «лихі» дні: «І досі сниться під горою» та «Мій Боже милий, знову лихо!» Поезія Шевченка носить печать миролюбивого слов'янського народу українців-малоросів, який постійно протягом історії захищав свою ідентичність і ніколи не зазіхав на сусідні землі, бо людина для українського генія, як і для псалмоспівця пророка Давида, народжується і живе для того, щоб славити Бога, і це нагадує всім «Псалом 150 – Прикінцевим славослов'ям»: «6. Хай хвалить Господа все, що живе!» Отакий собі сивий дідусь постає в образі першої духовної підпори своєї родини у вірші-роздумі «І досі сниться над горою», де перед «біленькою хаточкою» старий «бавить/ Своє маленькеє внуча», а така сцена, може, нагадує колишні мирні часи, коли земляки поета у сонячні дні ростили своїх милих діточок в тиші й любові: «І досі сниться: вийшла з хати/ Веселая, сміючись, мати,/ Цілує діда і дитя,/ Аж тричі весело цілує,/ Прийма на руки, і годує./ І спать несе. А дід сидить,/ І усміхається, і стиха/ Промовить нишком: «Де ж те лихо?/ Печалі тії вороги?» Атмосфера весела, щаслива, скупана світлом і любов'ю. Хоч на момент старий ошасливлується, але не довіряє і нишком боїться несподіваного «лиха», «печалей» і «ворогів», яких нераз зустрічав у своєму житті. Від таких ворожих часів убогих людей хоронила тільки молитва і Святе Письмо: «І нищечком старий читає,/ Перехрестившись, Отче наш./ Крізь верби сонечко сіяє/ І тихо гасне. День погас,/ І все почило. Сивий в хату/ Й собі пішов опочивати», бо вони всіма

уміли молитись Богу під вечір, коли гасне сонечко і день опочивати йде разом з людьми в гармонії з природою, щоб у молитві знову новий день стрічати, бо молитва за здоров'я і мир – це святий ритуал на селі. Молитва за тихий дім і тихе спокійне життя у рідному краї та в сусідніх або й навіть далеких країнах була вирішальною колективною практикою, яку проводив, зокрема, патріарх кожної родини.

Весь «Кобзар» свідчить про постійне піклування Тараса Шевченка про спокій і щасливість своїх земляків, бо ж віруючий поет своїми вставними молитвами завжди благав Господа, щоб дарував спокій на рідній землі і щоб «безталанна Україна» та бездолені його побратими не знали лиха і жили в єдності на волі, у правді, любові та братолюбії за християнським вченням Св. Письма. Недаремно поет часто засуджував лихо і земний неспокій, як оце свідчить молитовна скарга віршиком-звертанням під формою саркастичної анти тези проти паліїв війни, що спричиняють пролиття невинної крові: «Мій Боже милий, знову лихо!.. / Було так любо, було тихо;/ Ми заходились розкувать/ Своїм невольникам кайдани./ Аж Гульк!.. Ізнову потекла/ Мужицька кров!.. Кати вінчани,/ Мов пси голодні за маслак./ Гризуться знову» («Мій Боже милий, знову лихо!..»). Судячи по датуванню вірша, Шевченко має на увазі Кавказьку війну (1853-1856) між Росією та Туреччиною, Англією і Францією, які претендували на татарський Крим, або ж війну в Європі, так звану австро-італо-французьку (1859) між амбітними сусідами, що завагли розподілу сонячної Італії. Європейський романтик-гуманіст і сатирик Шевченко обурений грубою антихристиянською зневагою людини до людини, тим більше, що між «скаженими» псами, на жаль, «гризуться» за «маслак» більшість православних та католицьких країн, замість того, щоб «розкувать/ Своїм невольникам кайдани» та залишити убогих людей вільними. Згадаєм, що переспів «Псалма 81» наполягає на Суд Господній Небесного Владика над владиками земними: «„І виведіть із тісноти/ на волю тихих, заступіте/ Од рук неситих“. Нехотять/ Познать, розбити тьму неволі –/ І всує Господа глаголи/ І всує трепетна земля». Шевченкові слова залишаються актуальними і сьогодні, бо сучасні експансіоністи зі сторони Росії забрали мирний український Крим, намагаються забрати землі мирної України і розпалюють страх і вогні неволі замість того, щоб жити мирно в християнському братолюбії.

Тарас Шевченко – великий світовий романтик християнського світобачення, інтернаціоналіст і невиліковний борець за права людини на підставі Божих Законів Святого Євангелія та Псалмів Давида, святість яких український геній старався якнайбільше оприлюднити, щоб послугоували «І мертвим, і живим, і ненародженим» його землякам.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УКРАЇНСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

Свято – це тільки подих
полудневого вітру...

Павло РОМАНЮК

Я завжди повертаюсь до прочитаних книжок, як до давніх, добрих друзів... І ось настав час, коли повертаюсь до української романістики Румунії, хоча вона і не така багата, зате потужна і гарна – просто чарівна. Вона може гордитися низкою монументальних епічних полотен про далеке, і не таке далеке, минуле. Представників цього мистецтва в українській літературі не так багато, всього шість: Михайло Небиляк (*Лорана та Любов до ближнього*), Степан Ткачук (*Нічия пора*), Михайло Михайлюк (*Не вір крику нічного птаха та Міст без поруччя*), Юрій Лукан (*Терези, Не важко крука вбити, Банальні ночі*), Павло Романюк (*Неповернення*) та Корнелій Ірод (*Передодень, Ранок, Сонце в очах*, – романи про які йтиметься в цій статті). До цієї шестірки, мабуть, варто б додати Миколу Корнищана (*Екстремі*) та Михайла Гафію Трайсту (*У ніч на святого Андрія, Конокрадська честь, Між коханням і смертю* – книги, які появились в Україні, як романи у новелах).

Почесне місце серед вищезгаданих творів посідають романи отця Корнелія Ірода – трилогія *Свято – Передодень, Ранок, Сонце в очах*, яка незабаром перетвориться в тетралогію, тому що автор працює над четвертим томом – *Ворого мого ворога*, яку ми чекаємо з великим нетерпінням.

Корнелій Ірод писав у своєму *Аргументі* до другого видання *Передодня* – першого тому *Свята* (Editura Mustang, București, 1998):

«Понад чверть сторіччя тому, давнішній задум написати обширне полотно на селянську тему почав конкретизуватися. І так, через кілька років, у 1975 році, вийшов *Передодень*. На звороті внутрішньої обкладинки читача попередили, що це перший том трилогії *Свято*. Згодом, уже після надрукування другого тому *Ранок* (1984 р.), я зрозумів, що погано розпланував епічний матеріал і що прийдеться „перекроювати“ трилогію на тетралогію».

Після появи третього тому *Сонце в очах* (1988 р.) цензура не дозволила автору робити замітку, що то третій том (в той час твори у кількох томах могли друкувати тільки Ніколає та Єлена Чаушеску), а іншим дозволяли друкувати в одному або найбільше

в двох томах! Тоді автор написав післямову – *Замість прологу*, в якій інформує читача, що всі ці три романи, як і те, що напише далі – це «плоть від плоті уявного загального *Свята*».

«Коротку історію» про написання *Свята* автор додав до власного перекладу румунською, який появился у видавництві EхатенЕ, 2002 року.

«Хоча український варіант романів був добре оціненим, все ж таки появилось досить мало відгуків на нього...» – зізнається Корнелій Ірод, усвідомлюючи, що це врятувало його від неприємних наслідків, тому що романи, як ми побачимо в наступних рядках, не те що не були написані в соціалістичному дусі, а навіть проти нього. І все ж таки ці романи появились, як зізнається автор: «У першу чергу завдяки сміливому і розумному редактору Миколі Корсюку, в другу чергу цензорів, яка була моєю колегою по факультету, і, на кінець, референтам, які були згідні з моїми ідеями, або просто написали реферати, непрочитавши моїх творів».

Передодень – «Лякання» горіха

«Полотно на селянську тему» – як назвав його сам автор (перший том – *Передодень*) починається надзвичайною картиною, яку я б назвав «Лякання» горіха. Ілаш та його дружина Івона намагаються налякати неплідне дерево – горіха, який виріс найвищим у всьому саду, «а користі з нього, як з пса сала».

Це магічне лякання неплідних дерев збереглось в обрядах передйорданської вечері, як чимало іншої язичницької спадщини. Під завісу зимових свят селяни вже думають про майбутню весну, про весь наступний рік і врожай. Існує звичай кидати ложку куті на город, щоб земля добре родила. А більш поширеним є «лякання» дерев у саду, щоб «не лінувалися», гарно плодоносили. На Буковині це здебільшого робили діти, стукаючи по стовбурах. А в інших регіонах побутує більш жорсткий варіант – господар ходить по садку із сокирою і нею легенько постукує по кожному дереву: не будеш, мовляв, родити – зрубаю (див. *Час шедрувати і «лякати» дерева*, <https://molbuk.ua/13599-chas-shhedruvati-ljakati-dereva.html>).

Мабуть, Ілаш і не лякав би горіха, якщо цього вчили б його Марія Шкірева, Грициха або інша баба, а не Гуцулка, яка колись врятувала його від смерті, після страшної бійки.

Образ ворожки Гуцулки постає позитивним: «вона нікому шлюб не в'язала, упирів у хату нікому не надсилала, коростою і чиряками нікого не обсіпала...» Ілаш знав все це, тому-то і повірив, що зможе заставити безплідний горіх родити, сильно налякавши його погрозою зрубати.

Аналізуючи фольклорний образ ворожки Гуцулки – відчуваємо потяг автора до архаїки, звернення до міфологічних вірувань, до колективного поза-свідомого. Зрештою такі елементи зустрічаємо у творах багатьох українських письменників, а зокрема у творах буковинської орлиці – Ольги Кобилянської (*В неділю рано зілля копала; Ворожки; Місяць* та ін.), фольклорна традиція її творів сягає сивої давнини – найдавніших вірувань, певних культів дерев, води, тварин, землі, зірок та місяця.

Особливу перевагу Корнелій Ірод надає опису природи, природним явищам, опоетизовуючи їх:

«Чистий, мов склянка, серпневий ранок дзвенів...», «За художню курився мідяний пил, перемішуючись зі синім димом хворосту», «Поступово гамір спливав, виповзав трьома дорогами на голий хребет Глиниць, перекочувався по той бік горба і тону в полі...», «Тиша сідала на Златну білим птахом навколишніх горбів, де ще дрімали під тонкою голубою парою букові ліси...», «За лісами, у небесній кузні, хтось почав надувати міхи, бо обрій почервонів, мов кроляче око...»

Також письменник вміло помічає особливе у простих речах, предметах:

«На зрошеному даху дві бляшані птиці рівно розправили крила, ніби тільки присіли чи злітали – одна на схід, друга на захід, – де віковічні букові ліси покривають навколишні горби чорною непроглядною щіткою...»

Вже з перших сторінок твору читач дає собі справу, що на нього чекає твір-шедевр з яскравими народними характеристиками, з народними звичаями та обрядами, з цікавими діалогами, монологами та роздумами, насиченими мудрістю та гумором:

Ілаш не з тих, що вірили у ворожіння, примовляння та всякі інші забобони, але гризла його думка, що горіх, посаджений ним двадцять три роки тому, в рік, коли вони побралися, не родить, а ще більше гризли його Івонині дорікання, хоча не завжди згадувала слово, щоб Ілашеві було ясно, що вона має на увазі горіх, а не щось інше.

«– Дармоїде остатній! – сварить Ілаш горіха;
«– Так куди ж ви з пилою та сокирою, як не в ліс? – А куди? Горіх хочу рубати!
– Котрий горіх? – забідкалась Івона. – Цей, що біля хвіртки?

– Аякже.
– Більш сердито і гостро, старий! – шепнула жінка. Потім голосно: – Бійтеся Бога, бадіку, як рубати такого красення?!»

На кінець Ілаш карає горіха – відтинаючи йому одну гілку, щоб дерево зрозуміло, з ким має справу, а Івона змазала свіжим кізком місце щойно відрубаної гілки, пестливо промовляючи:

«Не плач, синку, загоїться...»

(Далі буде)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу“

ЧЕРВЕНЬ

редактора літературного журналу українських письменників Румунії «Наш голос».

2 червня

• 41 рік від дня народження Людмили Дорош (1978 р.) – української письменниці, редактора дитячого журналу «Дзвоник».

4 червня

• 77 років від дня народження Івана Арделяна (1942 р.) – українського поета, публіциста, д-ра фізичних наук, унів. проф. Клузького університету ім. Бабеша-Бойоа.

15 червня

• 54 роки від дня народження Михайла Гафії Трайсти (1965) – українського письменника,

Анастасія ВЕГЕШ, Ужгород, Україна

ЗМІСТОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ МАЛОЇ ПРОЗИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ РУМУНІЇ

(Продовження з № 299)

Іван Ковач у своєму оповіданні «Лебедине підбите крило» змальовує образ Голодного. Назви персонажа походять від апелятивів. Голодним його назвали тому, що «народився тоді, коли голуба посуха вбивала врожаї вогнем пурпуровим...» («Просвіт», с. 166). Мав він і прізвисько Безбатченко. Так «прозивали його діти і дражили, як прив'язаного собаку» («Просвіт», с. 167). Він був німим від природи, але він бореться «між самим собою і небом, між темінню і світлом». І в цій боротьбі нагадував лебедя з підбитим крилом, адже правої руки у нього не було.

Іменем головної героїні назвав І. Ковач оповідання «Нуця». Розмовний варіант імені Ганна, що в перекладі з давньоєврейської означає «лагідна, милосердна, мила»⁹, дуже влучно характеризує героїню. Вона добра (її «співи закрашують світ щасливим безглуздям і добрим дуром»), чиста душею («її серце купається в радісних прісних гірських водах»), працююча (кладає «на плечі свіжі ранні зорі»). Кирпату Нуцю мама назвала Сонечком, адже вона «ненавидить сльоту», а радіє сонцю.

Оповідання «Голімба» І. Ковача названо кличкою корови. Але тут два головні герої: Голімба і Ватага. Персонаж Ватага без імені. Ми не знаємо чи це його прізвисько, чи прізвище. В історико-етимологічному словнику П. Чучки зафіксовано таке прізвище на Закарпатті. Походить воно від апелятива ватага –

«старший чабан», або від бойківської назви, що означає «великий тягар»¹⁰. Можливо попередники Ватаги були старшими чабанами, але на його руках гине корова Голімба, тому він не зміг продати її, щоб заробити грошей, нагодувати діток, віддати борги. Таким чином, великий тягар проблем прийдеться далі нести на плечах.

Дід Панас – герой оповідання «Явір, що в полі одинокий» І. Ковача. Перед читачем вимальовується старий мудрий дід, «скоцюрблений, мов ніч», зі «сніжистим волоссям» і бородою. Образ старої мудрої людини, що вчиться все життя і досягає гармонії з Всесвітом був об'єктом дослідження багатьох письменників. У М. Дочинця – Вічник, Криничар, Горянин, Світован – усі вони міцно врастають в землю, але дивляться в небо, щоб пізнати зміст буття. Старий Ясенова з повісті «Іван» І. Чендея – уособлення мудрості, добра, вічності, бо асоціюється з назвою гори, що віки стоїть. Так і дід Панас задивлявся «у небозвід, щоб серед зеленого і розцвілого поля якнайшвидше і наймогутніше стати дебелим розцвілим явором» («Просвіт», с. 212). Виходить, що автор не випадково назвав свого героя Панасом, адже це ім'я в перекладі з грецької означає «безсмертя», «безсмертний»¹¹, а значить – вічний.

У «Серпневій грозі» М. Корсюка та «Старий і лавка» В. Кліма головний герой не має імені. Автори

називають його старий. Загальна назва супроводжує героя на всіх сторінках оповідання. Онімізацію апелятивів (утворення онімів лексико-семантичним способом від загальних назв), що є прикметною ознакою багатьох українських творів, ми спостерігали у романі «Горянин» М. Дочинця, в оповіданні «Преображенна Маріка» І. Чендея. Тут автори теж використовують назву старий, що залишається апелятивом. Таким чином, узагальнюється образ, виокремлюється характер.

В оповіданні «Кам'яний дім» А. Трайсти-Рушть натрапляємо на промовисті прізвища персонажів: Іван Оленюк, Петро Високий, Андрій Вовняний, Павло Багатий. Але доонімне значення прізвищ Оленюк, Високий та Вовняний не розкривається в тексті оповідання. Літературно-художній антропонім Павло Багатий має характеристичний заряд, авторка про це розповідає: «В той час у селі, на тім боці потоку, жив **заможний чоловік Павло Багатий**» («Просвіт», с. 290). На тлі прізвища розкривається і його ім'я: Павло в перекладі з латинської мови означає «малий»¹². Ми не знаємо, якого росту був Павло, але знаємо, що він любив дітей. Проте долю малого Василька скоріше вирішила дружина Багатого, адже це вона переконала чоловіка взяти дитину до хати, та усиновити хлопця багач не хотів. Панахида боявся за внука, розумів, що у Багатого йому буде добре, «знав, що той любив дітей і, хоча й був багатим, мав християнську душу» («Просвіт», с. 303).

У цьому оповіданні привертає увагу літературно-художній антропонім Панахида. Належить це прізвиську старому жебракові, котрий ходив по селах з палицею в руці та старою святою книжкою «Псалтир». Він вмів читати і писати, молився за тих, хто йому помагав. Діти прозвали його Панахидою, бо молився з святої книжки. Ми знаємо, що панахида

– церковна відправа по померлому, виходить, що і таку службу міг проводити персонаж. Правда, у тексті оповідання фігурує ще одна назва – ковдуш (старий ковдуш, кульгавий ковдуш). Цей апелятив діалектного походження, що означає жебрак, замінює власну назву. «Панахида був славним опришком, як і його сини. Жовніри прострілили йому ногу і покалічили на все життя. Тому він мусив ходити ковдушем по чужих селах» («Просвіт», с. 302).

Літературно-художній антропонім Георгій Грещук з оповідання «Гуцульська душа» М. Трайсти належить старому чоловікові, котрий вмів «витесувати жарт за жартом», що всі сміються. Викликає посмішку і сам антропонім, адже автор поєднав ім'я з прізвищем, що мають однакове походження. Прізвище Грещук походить від «імені Грешко / Гришко, що відповідає офіційним Григорій та Георгій»¹³. Однакові за походженням є назви персонажів з оповідання «Кожна колода має свого пня». Автор наділив старого побожного діда Кліня та парубка Ілька Кліма прізвищами, що утворені від оніма Клим (Климентій), у перекладі з грецької мови означають «милостивий», «лагідний», «покірливий»¹⁴. Ці риси характерні для обох персонажів.

Іронічно сприймається образ вуйка Феріщака з оповідання «Різдвяна молитва», котрий просить Богородицю, щоб навела «стару на добрий розум та мудрі поступки», щоб поклати на різдвяний стіл пляшку. Назва Феріщак утворена від розмовного варіанта імені Ферій (Федір), що у перекладі з грецької означає «божий дарунок»¹⁵. Виходить, що Феріщак (дарунок) просить Божий дарунок. У цьому оповіданні багато назв Божої Матері: Богородиця Діва Марія, Бо'родиця, Чиста-Пречиста Непорочна Марія, Мамка, Мамка Божа, Свята.

(Продовження на 22 с.)

ЗМІСТОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ МАЛОЇ ПРОЗИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ РУМУНІЇ

(Продовження з 21 с.)

Серед літературних назв оповідання «Недописаний роман» натрапляємо на криптоніми (таємні, приховані імена), які складаються з власного імені та ініціальної літери прізвища денотата: Богданна К., Марта В. Такі літературно-художні антропоніми ми фіксували у П. Загребельного, Ю. Андруховича та ін. На низку подібних антропонімів ми натрапили в оповіданні «Біла карточка» В. Клима. До речі, у нього утаємничені не тільки антропоніми, але й топоніми. Напр.: головний герой М. К., мужчина Х.; міста Б., Д., Ч., селище Г., місцевість Н., квартал Х.

В оповіданнях М. Корнищана дуже мало літературно-художніх антропонімів, адже його герої «окутані таємничістю буття» і «є втіленням певних ідейних імпульсів, уяви, аніж конкретикою життя»¹⁶. Головною героїнею оповідань «Тиси над Тисою» та «Нічна незнайомка» є жінка в білому. Ономастичний простір цих творів вибудований заміниками імен – апелятивами. Назва *жінка в білому* дає можливість охарактеризувати персонажа, вирізнити його за зовнішніми ознаками, що відразу ж впадає у вічі: «*Жінка в білому – херувим ліквідності, якого уплели зеленим гіллям нічного неба. Жінка – знак статичної*

вічності. ... Жінка в білих тенетах міні... Між нами сніжило серпанковою віддалю» («Просвіт», с. 362). Колір – це усвідомлений, ретельно продуманий прийом, який допомагає художникові слова виразити свої думки і відчуття. У М. Корнищана білий колір – колір холоду, не випадково його героїня з вічності. Вона – нічне марево: «*Ані імені свого не назвала. ... Жінка в білому – майоріння, маячня, магія»* («Просвіт», с. 365). Безіменний герой, що веде оповідь, шукає ім'я жінки в білому: «*Я забув її суцє імення. Звав усілякими квітами, ангелами, деревами. Назвав її азбучним шелестом хвилі: Клариса»* («Просвіт», с. 364»). І тут дооімне значення імені спрацювало: Клариса, у перекладі з латинської мови, – «ясна», «світла», «славна»¹⁷. Ясна, світла – синоніми до слова біла.

Як бачимо, літературно-художні антропоніми є важливим елементом художнього твору, вони значною мірою визначають «обличчя» твору, несуть якусь інформацію. Джерелом творення літературно-художніх антропонімів малої прози українських письменників Румунії є реальні антропоніми, але у текстах вони отримали відповідне семантичне навантаження, інформаційний заряд.

Примітки

⁹ Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – С. 81.

¹⁰ Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник / П. Чучка. – Львів: Світ, 2005. – С. 112.

¹¹ Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – С. 282.

¹² Там само. С. 278.

¹³ Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців.

Література:

1. Белей Л. Найтипівші експоненти стилістичної значущості в українській літературно-художній антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Любомир Белей // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна. Випуск 5. – Ужгород, 2000. – С. 25 – 30.

2. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. / Л. О. Белей. – Ужгород: Патент, 1995. – 120 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

4. Просвіт. Антологія короткої української прози з

Історико-етимологічний словник / П. Чучка. – Львів: Світ, 2005. – С. 159.

¹⁴ Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – С. 177.

¹⁵ Там само. С. 374.

¹⁶ Просвіт. Антологія короткої української прози з Румунії / [упорядкування, передмова та дані про авторів Миколи Корсюка]. Т. 2. – Видавництво «RCR Editorial», Бухарест, 2009. – С. 358 – 359.

¹⁷ Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – С. 177.

Румунії / [упорядкування, передмова та дані про авторів Миколи Корсюка]. Т. 2. – Видавництво «RCR Editorial», Бухарест, 2009. – 384 с.

5. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей: Словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська / [ред. В. М. Русанівський]. – 3-те вид., випр. – К.: Наукова думка, 2005. – 335 с.

6. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.

7. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: Монографія / П. П. Чучка. – Ужгород, 2008. – 671 с.

8. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник / П. Чучка. – Львів: Світ, 2005. – 704 + XLVIII с.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLXIX)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

7. Пропагування сучасної української літератури журнальними статтями, румунськими перекладами та оглядами праць інших румунських перекладачів

(Продовження з № 296)

У попередній статті, надрукованій в ж. «Наш голос» за цього річний місяць квітень було представлено таких українських поетів початку ХХ ст., як Микола Вороний, Олександр Олесь, Петро Карманський, Михайло Драй-Хмара, Павло Тичина, Василь Бобинський та Василь Чумак, які належали до однієї із стильових течій модернізму, а саме до символізму.

Представлення вищезгаданих поетів під таким кутом зору – це вже відповідний, модерний підхід до розгляду суті поетичного феномена. Раніше в Бухарестському університеті сучасна українська література (а то й російська та інші) викладалася за радянською її класифікацією. Так поступала нині покійна Магдаліна Куцюк, надрукувавши 1975 р. для студентів спеціальний курс лекцій¹. Згідно з вищевказаною класифікацією, початок української радянської літератури датувався 1917 роком, коли в бувшій Росії було повалено царську владу і встановлено нову, радянську. Дотодішні поетичні напрями й культивовані поетами стильові різновиди ніяк не припинилися у моменті постановки нового ладу країни рад, а вповні продовжувалися у 20-х роках ХХ століття (П. Тичина, М. Зеров, М. Рильський, Є. Плужник, В. Підмогильний, М. Хвильовий, М. Куліш, Лесь Курбас та ін.), згодом, внаслідок владнокомуністичних насильств поволі почали припинятися, а з 1934-го, року першого всесоюзного з'їзду письменників СРСР, на якому офіційно єдиним творчим методом було проголошено соціалістичний реалізм, в біографіях деяких письменників (навіть провідних) почала відмічатися їхня ідеологічна переорієнтація. Хто з-поміж тодішніх письменників не покидав сформовану у попередні десятиліття думку про оновлення національного життя та художнього мислення на іманентній основі, той попадав під каток масового терору 30-х років, поповнюючи списки «розстріляного покоління», яке, за виразом Ю. Лавріненка, дало українській літературі «розстріляне відродження».

Незважаючи на те, що переслідування письменників продовжувалися аж до кінця 80-х років і панував культивований компартією штучний метод соціалістичного реалізму, українське письменство спромоглося на твори непересічної художньої цінності. Взагалі відомо, що літературний процес – своєрідне явище, яке маніфестується згідно із власними законами і, незважаючи на часові перепони та утиски, в ньому наявна в більшій чи меншій мірі властива йому тяглість. Тому-то для накреслення (на цей раз тільки поодинокими прикладами, пізніше, може, вичерпно) «кардіограми» представлення української літератури ХХ століття українцями Бухарестського університету Магдаліною Куцюк², Стеліаном Груєю³, Даном-Хорією Мазілу⁴, Іваном Ребошапкою⁵ та Миколою Корсюком⁶, але й іншими нашими фаховими літературознавцями-українцями, як Михайло Михайлюк⁷, Іван Ковач⁸, Корнелій Ірод⁹, Степан Ткачук¹⁰, Михайло Гафія Трайста¹¹, Іван Кідешук¹² і ін. (праці яких суттєво поповнюють інформації), слід спочатку коротко подати сучасну наукову «кардіограму» українського літературного процесу від початку ХХ ст. до наших днів.

На думку Марини Кривошеєнко та Костянтина Курінного¹³, у розвитку українського модернізму можна виділити три етапи: *декаданс* (що проявився у творах Миколи Вороного, Григорія Чупринки, Миколи Філянського, у творах молодомузівців), *власне модернізм*, один з найважливіших етапів розвитку української літератури, що мав багато різновидів (експресіонізм, футуризм, сюрреалізм, акмеїзм) і тривав до 60-х років ХХ ст., письменники і поети (молодомузівці, В. Пачовський, Б. Лепкий, П. Карманський, М. Хвильовий, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч, Василь Стус), за спостереженням Д. Затонського, втілюють реальні явища та події за допомогою символів та знаків, тобто за допомогою абстрактних форм, що не відповідають дійсності, а лише символічно моделюють її (про символізм йшла мова у попередній статті журналу № 298). Українським модернізмом толково зайнявся Микола Корсюк¹⁴. (Продовження на 24 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLXIX)

(Продовження з 23 с.)

Третій етап українського модернізму – авангардизм складається з таких літературних течій, як абстракціонізм, кубізм, дадаїзм, конструктивізм. Традиції авангардизму продовжують групи БУ-БА-БУ (Юрій Андрухович, Віктор Неборак, Віктор Недоступ і ін.), ЛУГОСАД (Іван Лучук, Роман Садловський, Назар Гончар).

Модерністська доба української літератури ХХ ст. завершилась неоавангардизмом.

З українського модернізму постав український пост-модернізм. На Заході пост-модернізм нівелював відстань між масовим і елітарним споживачем, і він був доступний широкому загалу¹⁵. Йому притаманні такі характеристики, як невизначеність, культ неясностей, фрагментарність і принцип монтажу, відсутність психологічних і символічних глибин, змішування жанрів, високого і низького, театральність, обов'язкове врахування аудиторії тощо¹⁶. За Вадимом Мірошниченком, «в українській літературі пост-модернізм у всіх його західних імплікаціях, розлогості відсутній (...). Те, що замовчуванням прийнято вважати українським літературним пост-модернізмом, радше є його фантазмом, ми не маємо відповідних текстів, але утворився дискурс про те, що вони є»¹⁷.

Пост-модерністський етап в історії розвитку української культури почався в період «перебудови», у добі Незалежності України. На противагу думці Вадима Мірошниченка, у сучасній українській літературі пост-модернізм існує, уважають інші літературознавці, і він виявляється, наприклад, у творі Юрія Андруховича *Дванадцять обручів*, перекладеному на румунську мову автором даної статті й представленому українськомовним читачам¹⁸. Своїм змістом твір належить темі вибору Україною своєї Незалежності, а в художній його стороні наявний аспект фрагментарності і принцип монтажу, майже фільмового.

Постмодернізм в сучасній українській літературі, уважають літературознавці, виявляється також у творчості Юрія Ідзика, Любка Дереша, Олеся Ульяненка, Степана Процюка, В'ячеслава Медведя, Владислава Кураша, Оксани Забужко, твір якої *Польові дослідження з українського сексу* (1996) перекладений на румунську мову¹⁹ і прорецензований²⁰. Одним із справжніх постмодерністів, на думку деякого, можна вважати Юрія Ідзика.

В актуальній художній літературі, як виражаються деякі літературознавці, постмодернізм²¹ помер, його

роль у літературному житті посів пост-постмодернізм, якому характерне стирання кордонів між текстом і реальністю, пост-постмодерністські автори охоче вірять у реальність, створену грою уяви, вдаються до чогось, що неможливо описати з раціональної точки зору тощо. До пост-постмодернізму в Україні зачисляють, наприклад, роман О. Ульяненка *Квіти Содому* (2012).

Із вищепредставлених аспектів та бібліографічних приміток впливає той факт, що пропагування сучасної української літератури проводилося згідно із еволюцією літературознавства взагалі, і в цій дії в деякій мірі відчутні настанови наукової «кардіограми» оцінювання літфактів, виявлення якої в Румунії почалося після зривання від соцреалізму, а в Україні, фактично, після розпаду СРСР.

(Далі буде)

Примітки

1 Магдаліна Ласло-Куцюк, *Українська радянська література*, Tipografia Universității București, 1975.

2 Магдаліна Куцюк представила українську літературу ХХ ст. у виданнях: *Українська поезія ХХ століття. Хестоматія*. Tipografia Universității București, 1982; *Symbolismul european*. Vol. 3. *Symbolismul slav*. У колекції «Мала бібліотека» Бухарестського видавництва «Критеріон» надрукувала з передмовою видання: Максим Рильський, *Золоті ворота*, 1981; Володимир Сосюра, *Червона зима*, 1987.

3 Стеліан Ґруя разом із Даном Хорією Мазілу видали 1971 р. *Антологію сучасної української новели – Antologia nuvelei ucrainene contemporane*, Univers, București, 1971. В антології *Nebănuitul vers din umbra lunii*, Minerva, București, 1993, Ґруя надрукував власні переклади ряду сучасних українських поетів.

4 Дан Хорія Мазілу надрукував 1985 р. власний переклад *Каналу І. Григурка* (І. Hryhurko, *Canalul*, Univers, 1985) та *Лебедину зграю* Василя Земляка (Vasyl Zemliak, *Stolul de libede*, Univers, 1986).

5 Іван Ребошапка надрукував такі переклади із сучасної української літератури: Maria Pryhara, *Cazacul Holota*, Ed. Tineretului, 1967; Vsevolod Nestaiko, *Necunoscutul din apartamentul treisprezece (Незнайомец із тринадцятої квартири)*, Ed. Tineretului, 1968; добірку із творів Остапа Вишні під

заголовком *Lucafaurul meu de seară* (*Зоре моя вечірняя*), Editura Albatros, București, 1974; Iuri Andruhovyci, *Douăsprezece inele* (*Дванадцять обручів*), Editura RAO, București, 2006.

6 Микола Корсюк у редакційній (як тодішній редактор Критеріону) видав з належними передмовами видання: С. Васильченко, *На калиновім мості*, 1978; А. Тесленко, *Страчене життя*, 1979; О. Довженко, *Зачарована Десна*, 1976. Багато змістовних статей Корсюк надрукував у ж. «Наш голос» про таких письменників, як Ю. Яновський (№ 219, 2012 р.), В. Сосюра (№ 163, 2008 р.), І. Драч (№ 208, 2011 р.), М. Вінграновський (№ 124, 2004 р.), В. Кухта (№ 166, 2008 р.) й ін.

7 Михайло Михайлюк у ж. «Наш голос» представив разом з відповідними віршами Бориса Олійника (№ 275, 2017 р.), Галину Тарасюк (№ 248, 2015 р.), Миколу Бучка (№ 277, 2017 р.) й ін.

8 Іван Ковач у двомовній книзі *Сміються, плачуть солов'ї...Українська поезія в портретах-просвітленнях* представив таких поетів ХХ ст., як П. Тичина, М. Бажан, М. Зеров, В. Сосюра, В. Симоненко, Б. Олійник, І. Калениць, М. Ткач, Б. І. Антонич, Д. Павличко, Ліна Костенко, І. Драч, М. Григорів, П. Мовчан і ін. (том 1), А. Малишко, М. Драй-Хмара, Наталка Поклад, Є. Маланюк, Б. Мельничук, В. Сосюра, М. Терещенко і ін. (том 2). Чимало сучасних поетів Іван Ковач представив у ж. «Наш голос».

9 Корнелій Ірод переклав добірку оповідань Григора Тютюнника (Hryhir Tiutiunyk, *Povestiri*. RCR EDITORIAL) і том поезій Олеся Дяка (Oles Deac, *Nebiruitele sunete*, RCR EDITORIAL, 2019).

10 Чи не найбільше перекладів із сучасної української поезії здійснив Степан Ткачук. Промовистим є уже санмий заголовок двотомного видання перекладів *80 de priveghetori ucrainene* (*80 українських соловейків*). В його перекладі ряд українських поетів появились окремими виданнями (наприкла, Б. Олійник, Т. Карабович і ін.).

11 Михайло Гафія Трайста переклав уривок з роману Ю. Яновського *Вершники*, романи сучасних українських письменників – Володимира Даниленка (*Клітка*, – *Colivie pentru răsarea măiastră*, RCR EDITORIAL, 2017) та Миколи Хомича *Час* (*Dresorul de timp*, Ed. Mantaua lui Gogol, 2019). У серії статей «Майстри сучасної української прози» журналу «Наш голос» з 2015 року він представив В. Даниленка (№ 250), В. Габора (№ 250), М. Сидоржевського (№ 252), Т. Заріва (№ 253), С. Бондаренка (№ 255), Галину Тарасюк (№ 256), С. Габора (№ 257). По-діловитому представив Трайста видання *«Ця шокуюча східна Європа» – Антологія українського оповідання ХХІ століття* // «Наш голос» за 2018 рік, у числах 286, 287.

12 Окрім інших статей Івана Кідещука, для окреслення сутності сучасної української поезії заслугоує увагу його представлення видання: *«Небесна сотня» – Антологія майданівських віршів* або *«релігія нашої свободи»* (Букрек, 2014) // «Наш голос» № 248, 2015, с. 16-17).

13 Див. <http://libree.com/1342/5352-literamodernizm-yogo-stilovi-techniki.html>.

14 У ж. «Наш голос» Микола Корсюк представив такі статті: *До витоків українського модернізму. З нагоди 100-річчя «Молодої музи»* (постать Степана Чарнецького, № 140; № 148, 2006 р. Постать М. Вороного, у № 148, 2006 р). Інша серія його статей під заголовком *Парадокси українського модернізму*, надрукована у «Нашому голосі» за 2003 рік, присвячена В. Пачовському (№ 106-107), П. Карманському (№ 112), М. Яцкову (№ 113-114), Б. Лепкому (№ 136-137-138 за 2005 рік).

Першу частину твору *Я(Романтика)* М. Хвильового переклав Іван Ребошапка, представивши письменника у ж. «Curierul ucrainean» (Mykola Hvyliovyi, *Eu(Reverie romantică)*, і надрукував дві статті про нього: *Микола Хвильовий і Румунія. До 125-річчя з дня народження і 80-х роковин смерті* («Наш голос» № № 287, 288, 2018 р.).

15 Геннадий Логинов, *Истоки постмодернизма, краткая история авангарда. Памятка искусствоведа*. ЛитРес, 2018.

16 Ihab Hassan, *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*. Medison: The University of Wisconsin, 1982, 267.

17 Вадим Мірошниченко, *Капітан Очевидність, або Про український постмодернізм* <http://litakcent.com/2016/06/08/kapitan-ocheyvdnist-abo-pro-ukrajinky-literaturnyi-posmodernizm>.

18 Іван Ребошапка, *Емблеми Румунії з пташиного польоту* [подані Ю. Андруховичем у своєму творі *Дванадцять обручів*] // «Наш голос» № 164, 2008 р.; його ж: *Всеношна парабола воскресіння України. Спроба семиотичної інтерпретації* [вищевказаного твору] // «Наш голос» № 182-183, 2009 р.; його ж: *В окресленому досвідом колі*. Інтерв'ю з д-ром філології Марією-Анною Тупан про переклад твору *Дванадцять обручів* // «Наш голос» № 201, 2011 р.

19 Oksana Zabujko, *Studii în teren despre sexul ucrainean*. Traducere din limba ucraineană și note de Ovidiu Hanceriuc. Editura Grupul Editorial ART, București, 2008.

20 Ioan Rebușarcă, *«Desenul» din «covorul țesut» de Oksana Zabujko*, «Curierul ucrainean» nr. 145-146/ iunie 2009, p. 13.

21 litakcent.com/2013/05/017/postmodernizm-pomer-haj-zhyve-post-postmodernizm.

Михайло МИХАЙЛЮК

ЛІТЕРАТУРНІ ТРАФУНКИ

Причинок до перевидання романів Юрія Лукана

Наш знаковитий письменник Михайло Гафія Трайста, котрий так гарно впорядкував сурівську бібліотеку у бухарестській домівці, де одну із стін приміщення займають портрети українських письменників з Румунії – мертвих і живих – а на полицях лежать їх книги, прочитав перший роман Юрія Лукана «Терези», твір йому дуже сподобався, і він, знаючи мою причетність до приходу сучасного романіста в літературу, запитав чи не варто б перевидати «Терези» з двома наступними романами «Не тяжко вбити крука» і «Банальні ночі», за зразком перевиданих недавно романів Михайла Небиляка «Лорана» і «Любов до ближнього».

Маю моральне право сказати свою думку, бо ж я спонукав Юрія Лукана взятись за перо і був, так би мовити, його «хрещеним батьком» виходу на літературну ниву, адже Луканові романи від першого рядка до останнього, перед тим як побачили світ, перейшли через мої руки. Тому, перед тим як погодитися з пропозицією Михайла Трайсти, я вирішив перечитати всі три згадані романи, щоби тверезо оцінити їх з відстані часу, бо від їх надрукування минуло близько півсторіччя.

І зринули у пам'яті всі трафунки, пов'язані з «ходінням по муках» Юрія Лукана, аж поки його романи стали друкованим словом, річ знаковита не тільки для творчої біографії письменника, але й для історії нашої літератури.

Та про ці трафунки розповідь буде у книжці спогадів, над якою працюю і яка називатиметься «Незабутні».

А зараз кілька слів про враження від заново прочитаних романів Юрія Лукана, які мали б вийти трилогією. Признаюсь, що почувши пропозицію Михайла Трайста про їх перевидання, я спочатку було завагався чи доцільно це робити, адже писалися вони в роки комуністичного режиму, прискіпливої цензури, в них автор змушений був часто йти і проти власної совісті, бути власним цензором («шукайте це-

нзора в собі» – писала видатна українська поетеса Ліна Костенко).

Та перечитуючи романи Юрія Лукана ще раз, переконувався, що він прекрасний знавець буковинського села, насамперед селянської психології, уміє передати атмосферу складного періоду, коли на селі відбувалися болючі зміни, внаслідок переходу сільського трудівника до так званого «нового життя», себто колективізації землеробства, яка підривала споконвічне коріння селянського буття, а це проступає в стихійному супротиві новим порядкам.

Цікава річ, що письменникові мало вдаються художньо і психологічно саме «позитивні персонажі», так звані «носії нового», бо і сам Юрій Лукан, як селянський син, усвідомлював, що примусове навернення селянина до спільного обробітку землі не принесе йому ні достатку, ні щастя.

Тому всілякі активісти, які агітують селян вступати до «колективи», постаті сірі, мляві, безбарвні, майже карикатурні, вони говорять завченими фразами з партійних документів, в які, часто виглядає, й самі мало вірять. Чого тільки варті сцени коли агітатори ходять записувати г'аздів до «колективи», а їм кажуть, що заходити в хату не можна, там жінки саме купуються... Все сільське жіноцтво так чепурилось, наче завтра великдень, чи мали ставати під вінець!

Це тільки один з прикладів, який можна навести на користь перевидання романів Юрія Лукана, які, попри їх літературну вартість, є документом певної епохи.

«А коли напишете книжку про нашого ватажка Олексу Довбуша?»

Людська пам'ять не бездонна криниця, з плином часу вона замулюється, спогади нашаровуються один на одного, часто так переплітаються, що нелегко «локалізувати» їх. Отож, не можу з певністю сказати в яку пору

року ми з Миколою Корсюком мали зустріч з читачами у гуцульському гірському селі Бродина: однієї зими сімдесятих років, коли всі дороги Сучавщини були покриті ожеледицею і ними зовсім не курсували автобуси, чи в позазимовий час?

Пам'ятаю, що до Бродини ми поїхали тільки удвох: тоді майбутній романіст Юрій Лукан ще не був письменником, він ним стане аж у вісімдесяті роки, Івана Негрюка, який любив літературні «імпрези», з нами чомусь не було, Василь Цаповець ще не проявився гумористом, отож тільки Миколі Корсюкові і мені, Михайлові Михайлюку, мав дістатися «вінець слави» від читачів-гуцулів, про яких ми нічого ніколи не знали.

Зустріч, як звичайно, відбулася у школі, де зібралися педкадри й учні старших класів.

Читали ми перед ними вірші. Микола, зі своїм декламаторським хистом, викликав теплі оплески присутніх, а я викликав розчулення в учительок своїми сентиментальними віршами, присвяченими матері. Так, одна вчителька, моя односельчанка, яку я знав з дитинства, з якою ми вівці пасли, аж схлипнула, почувши мої вірші про маму, вони нагадали їй власну матір, якої вже не було на світі.

Аж тут підводиться літній гуцул, гречно дякує панам-поетам з Букурешт, а потім запитуює: «А коли ви, панове, напишете книжку про нашого гуцульського ватажка Олексу Довбуша?»

Перезираюся з Миколою – мусимо собі якось «лице обмити» – відповісти вуйкові-гуцулу.

Беру слово, хвалю допитливого гуцула, водночас хвалю гуцулів за те, що вони не забувають своїх славних героїв-опришків, складають про них співанки-балади, зокрема згадую прекрасну баладу про Олексу Довбуша, записану учителькою Мирославою Шандро, в їхньому краю, пояснюю, що книжки про їхнього ватажка Довбуша появилися на Україні. А нам, пояснюю, такі твори не під силу, для їх написання треба знати історію опришківства, багато студіювати...

Вуйко вислухав уважно мої пояснення-виправдання, та нічого не сказав, тільки якось докірливо-співчутливо похитав головою, мовляв, такі файні і розумні пани, але здатні тільки віршики писати... А про Довбуша чи не хочуть, чи не можуть...

Після зустрічі ми дізналися, що той вуйко був простий гуцул, служачий-прибиральник у примарії...

Негрюкові «боліло серце»

Про поезію Івана Негрюка – я писав. Мусів, на жаль, написати й некролог до його передчасної кончини. Та який він був у житті, якою людиною був Іван Негрюк, той непоказаний робітник-ливарник сучавського заводу, котрий, скинувши засмальцьовану робочу спецівку, сідав за стіл, брав у руки перо і висотував з себе, нанизуючи на папері, глибокі й чутливі поетичні рядки?

Якби з таким запитанням звернутись до тих, хто його знав, можна б почути відповіді всілякі і протилежні. А це особливо тому, що Іван Негрюк ніяк не вкладався у загальноприйняте поняття «поет», себто людини, яка творить вірші, друкує їх, радіє ними, пожинає похвали читачів чи слухачів на літературних імпрезах, похвали критики.

Нічим таким не відзначався Іван Негрюк. Був неговіркий, більш скритим, аніж відвертим, у товаристві, навіть за чаркою, яку, ніде гріха таїти, таки полюбляв, здебільшого відмовчувався. Таких людей психологи називають інтровертами, бо вони наче таять свої думки перед іншими. Я ніколи не бачив його збудженим чи веселим, він ніколи не вибухав сміхом, не реагував ним на дотепи при товариській забаві. Я не раз ловив себе на думці, що він, можливо, щось скриває від усіх, якусь гризоту, або прикидається таким задуманим і зосередженим, адже неможливо, аби щось таки не вразило його, не вивело із задуманості і скупості на слово.

Тільки пораз щось глибоко приховане в його душі і серці проривалось – це ставалось при чарці – і тоді Іван Негрюк признавався, що в нього «серце болить». Мені не пощастило почути оті дивні признання поета, про них мені розповів Микола Корсюк, який дуже любив Івана Негрюка. Наскільки пам'ятаю, з розповіді Миколи Корсюка, в такі хвилини Негрюкові пригадувався померлий брат, і тоді щеміло-боліло в нього серце.

ТИСА, ТИСА-РІКА

Українським селам на берегах Тиси присвячується

Слова Василя БАРШАЯ

Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно, ніжно

1. Ти- са, Ти- са- рі- ка, ти ши- ро- ка, шум- ка,
 2. Люб-лю їх при зо- рі в про- ме- нис- тій ім-
 3. Я люб- лю на лу- гах, на тво- їх бе- ре

на; я люб- лю тво- ї піс- ні дзвін- кі. Я у
 лі, як вів- чар на со- піл- ці за- гра- є, як пли-
 гах лю- бу- ва- тись, за- був- ши пе- ча- лі, як пли-

ше- ле- сті трав, в шу-мі вод при- гор- тав всі до- ли- ни тво- ї
 вуть пло-та- рі й їх- ній спів у ту- зі пе-ре- лив-но на річ-
 вуть пло-та- рі й їх- ній спів у ту- зі пе-ре- лив-но на річ-

ча- рів- ні. Я люб- лю тво- ї піс- ні дзвін- кі. Я у
 ці лу- на- є. Як вів- чар на со- піл- ці за- гра- є, як пли-
 ці лу- на- є. Лю- бу- ва- тись, за- був- ши пе- ча- лі, як пли-

ше- ле- сті трав, в шу-мі вод при- гор- тав всі до- ли- ни тво-
 вуть пло-та- рі й їх- ній спів у ту- зі пе-ре- лив-но на
 вуть пло-та- рі й їх- ній спів у ту- зі пе-ре- лив-но на

і ча- рів- ні.
 річ- ці лу- на- є. Пе- ре- лив- но лу- на- є...
 річ- ці лу- на- є.

Закінчення

Михайло ВОЛОЩУК

ЛИСТ ДО МАТЕРІ

Я пишу вам, мамо, з далекого краю,
 Сюди я прийшов не з добра, а з біди,
 Але я сьогодні вас щиро благаю,
 Щоб ви в цю країну негайно прийшли.

Тут гарно... кругом зеленіють ялиці,
 Тече мала річка поблизу вікна,
 На жаль, те, що сяяло в нашій світлиці,
 Тут того тепла, тої ласки нема.

Так важко без вас мені дні проминають,
 Так хочеться чути ваш голос, ваш зов,
 Й піти попід вишні, які вже нас знають,
 І знову відчути там вашу любов.

Те все, що було, я усе пам'ятаю,
 Зітхання й турботи – всі ваші жалі,
 Тому я Всевишнього щиро благаю,
 Щоб дав вам здоров'я і щастя в житті.

ЛЕТЯТЬ ЖУРАВЛІ

Летять журавлі, вже запахло весною,
 Підсніжники вийшли на радість з землі,
 Збирали ми їх в давнині із тобою,
 Щоб радість приносили кожній сім'ї.

Тепер журавлі над селом пролетіли,
 Вістей не принесли з далеких країв,
 Мабуть, тебе, любя, ніде не зустріли,
 Не чули твоїх ні пісень, ані слів.

Дививсь в небеса, як вони пролітали,
 Так, як на бандуру свою бандурист.
 Не було того, що чуття мої ждали
 Одержать від тебе крізь них хотяй лист.

Той ключ журавлиний летів наді мною
 І сумно курликав: «Нічого не жди,
 Шукали повсюди її ми з весною,
 Але, як не жаль нам, ніде не знайшли.

Відтоді не жду вже листів я від тебе,
 Лиш душу мою розривають жалі,
 І серце щемить, коли бачу у небі,
 Як сумно ключами летять журавлі...

Лариса-Михасла ТРАЙСТА

П'ЯТНИЦЯ 13

Сьогодні п'ятниця 13,
 вуличний кіт, брудний і чорний
 перетинає вулицю, мов лорд,
 а в тебе день народження...

У сумці моїй: Bottega Veneta Pour Homme,
 і краватка метелик від Karlo Visconti,
 і компакт диск – Van Galen Band

I don't know what I been livin' on but it's
 Not enough to fill me up
 I need more than just words can say
 I need everything this life can give me

А ти, як завжди, забудеш сказати,
 що кохаєш мене, бо сьогодні –
 п'ятниця 13.

НОЧУЮ В ЛІЖКУ, ЯК В ТРУНІ...

Колись хизувалась юністю,
 без каяття робила помилки,
 не знала, ой не знала, що кохання
 треба берегти, мов зіницю ока...

Та до мене, легіники,
 та до мене, хлопці,
 а я маю розмаринку
 чотири городці...

уже запізно
 рятувати кохання,
 минулось, полетіло, відпливло...

Самітня, наче покаяна Марія Магдалина,
 ночую в ліжку, як в труні...

ТИ НЕ ВІРИШ У КАЗКУ...

Ти не станеш моїм Довбушем,
 ні моїм Котигорошком не станеш...
 І не тому, що вже панів немає,
 а ні тому, що вже немає зміїв...

А тільки тому, що ти
 не віриш у казку...

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

Мотто:

Сядь праворуч Мене, доки не покладу Я твоїх ворогів за підніжка ногам твоїм. (Мт. XXII, 44)

Ось Я посилаю Ангела перед лицем твоїм, щоб він охоронив у дорозі тебе. (...) Коли ж справді послухаєш ти його голосу і вчиниш усе, що говорю, то Я буду ворогувати проти ворогів твоїх... (Вих. XXIII, 20-22)

Тож любіте ворогів своїх... (Лк. VI, 35)

Книга перша

1.

Іноді, головню влітку, ніхто не приходить до сільського диспансеру навіть і по два-три дні підряд, а то й довше. Бо у Сфинту Георг'є (або просто Сфинту, Катирлез¹ чи Катирлец, як ще називають це село в Дельті Дунаю, розташоване на лівому березі однойменного дунайського рукава, недалеко перед впадінням у Чорне море) люди влітку заклопотані і нема в них часу на власне здоров'я. А вже хіба якщо хтось, не дай Боже, тяжко захворіє, лише тоді прибігають по допомогу до «пана доктора». А так, чоловіки Катирлезу, ну, скажимо, більшість із них, або вирушили на риболовлю, або перепливали власними човнами на протилежний берег Дунаю кожен до своєї бригади, де займаються ремонтом «посуди», тобто засмолюють казенні човни та магуни, латають сітки або загострюють кармаки, а вечорами вертаються в село, засідають на обширному подвір'ї «Буфету» за залізні столи і при «гальбі» пива, якщо привезли, але найчастіше при склянці горілки чи іншого спиртного, грають у карти або співають давніх козацьких пісень. А жінки, головню ті, в яких живуть «скурсанти» (так називають тут туристів, певне, від українського

слова *екскурсант*, оскільки у Сфинту Георг'є переважна більшість населення – це українці), цілий день куховарять і готують для них винятково рибні страви. Бо на це й приїхали «скурсанти» з Бухареста, з Молдови, з Олтенії чи з Трансільванії: наїстися риби, купатися в морі й загорати на сонці, а декотрі з них люблять рибалити вудками в Дунаї чи по його каналах.

В тому 1963 і ще кілька років після того в Катирлезі за 12 леїв «скурсантам» забезпечували кімнату й годували двічі в день – на вибір гостей: або сніданок і обід, або найчастіше обід і вечерю, бо на сніданок «скурсанти» привезли собі чогось: голандського сиру, ковбаси, чаю, кави, бо масла та маргарину можуть купити й тут із сільського магазину, тобто з так званої «Аліментарі». А бувають і «скурсанти», але небагато їх, які бажають їсти «дома» лише вранці та ввечері, бо йдуть кудись на цілий день: винаймають у когось човен (іноді й його власника) і відвідують чарівні околиці зеленого царства – канали, острівці, озера, резервації – або йдуть рибалити кудись дальше. А лише кімнату без рибних страв тут ніхто не наймає «скурсантам».

Для лікаря Віктора Доріна це вже друге літо, відколи працює він у Сфинту Георг'є, і можна вважати, що він уже почав звикати, щоб «в сезон» приходило мало людей до диспансеру. І родильний дім не завдавав йому більшого клопоту, бо, крім того, що в селі родяться небагато дітей (минулого року лише сім), лікар покладався повністю на довголітній досвід акушерки Аглаї.

Вкінці липня стояла страшна спека. В диспансері, правда, дещо прохолодніше, тому що дах з комишу – комишем покриті майже всі хати слободи Сфинту Георг'є, – а стіни фахверкові, бо втоптана земля – хороший ізолятор, та, все ж таки, Віктор Дорін подумав, що, оскільки досі не мав жодного пацієнта і, певне, того дня й не матиме, краще пройтися йому до морського узбережжя і скупатися в прохолодних пінистих хвилях. Повернеться через якусь годину – саме на обід, бо, купаючись, він, як завжди, здорово зголодніє. А подумав переказати Євстахієм про це

¹ Від колишнього мого колеги татарина, але знавця турецької мови, я довідався, що слово *Катирлез* (Catirlez) нібито турецьке і означає «зелене свято». Можливо, бо в Добруджі зустрічається досить велике число турецьких топонімів. (К. Ір.)

дружині. Віктор взяв би й Ірину купатися, але, через жіночі місячні проблеми сьогодні вона не зможе супроводити його. Хіба пізніше, після обіду та до підвечір'я, якщо Ірина буде згідна, візьмуть вудки й підуть кудись порибалити, на якийсь недалекий канал або таки на берег Дунаю. У рідній Златні Віктор нераз ходив зі своїм старшим братом Михайлом і з іншими хлопцями рибалити в річці Гатнуці чи в Сучаві. У всіх хлопців вудки були однакові: ліщиновий прут, на який в'язали дратву із загнutoю голкою, а поплавком слугував корок з-під пляшки, а чи серцевина бузини. Лише парубки ловили рибу остнем або, оглушивши її вибухом карбїду, ловили вже таки руками. Ще з тих пір полюбив Віктор рибалити. В дитинстві він радів, коли попадала якась марена або коблик-два чи піскар, і вдома хвалили його. Ну, а якщо й вертався він голіруч, Віктор, само собою, що не радів, але й не сердився в такій мірі, щоб ламати вудлице, як робили це деякі хлопці. А зараз Віктор дуже радий, що «заразив» риболовлю і свою Ірину, та таки так, що вона не тільки стала справжнім вудкарем, а ладна стояти годинами з вудлицем в руці і не нудитись. Буває, і нерідко, що вона наловить більше різної риби, ніж Віктор. І тут, у Сфинту Георг'є, у них з Іриною вудлиця теж не «фабричні», а з цукрової тростини, зрубаної Євстахієм з куща, що росте на сусідньому з диспансером подвір'ї, зате на тих вудлицях уже не дратва й не загнута голка, а такі справжня нейлонова ліска і рибальські гачки.

– Євстахію! – гукнув лікар.

Євстахій працює служником ще від заснування катирлезського диспансеру, але люди називають його санітаром, бо крім чистоти установи, що є його головним робочим завданням, він допомагає іноді й лікареві: заспокоює дітей, щоб не боялись і не плакали при ін'єкції, подає зі стінної шафи якусь необхідну лікареві в той момент річ, іде в аптеку, що по сусідству, за якимось медикаментом, який бракує в диспансері тощо. А це тому, що в диспансері нема медсестри. Але найбільше часу проводить Євстахій в хоромах диспансеру, дрімаючи на лавиці і радіючи, якщо довгий час він непотрібен лікареві.

– Я тут, пане доктор... – неохоче, мов з'їв мила, озвався «санітар» з хорім.

– Іди до моєї пані та скажи їй, що прийду обідати після першої години, ну, скажимо, о пів на другу.

– Я вже йду, пане доктор... – мляво та без жодної охоти заявив Євстахій. – А вони дома чи в школі?

– Дома.

– Ага. Отже скажу їм, що ви прийдете близько другої, так?

– Ну, хай буде, Євстахію, по-твоєму – близько другої. Але вертайся швидко, бо я теж піду з диспансеру, і тут не буде нікого, чуєш? – попередив

лікар, знаючи дурну звичку служника: пошли його кудись, і Господь там його забуде – засидиться Євстахій і вернеться бозна-коли. – А якщо прибуде якийсь пацієнт, хоч я гадаю, що ні, ну, а якщо таки прийде, прибіжи за мною на пляж.

Донедавна, коли зовсім рідко ставалося, щоб пацієнти не знаходили лікаря в диспансері, вони заходили за медичною порадою до «Аптеки», що поряд з диспансером, тобто до вродливої та молоді аптекарки Сидонії. Але на початку червня прибув до Сфинту Георг'є якийсь незнайомий моряк – чорнявий, високий, у прекрасній білій формі – і завітав прямо до аптеки. В селі говорять, що моряк знався з Сидонією раніше. Так чи інакше, через два дні Сидонія замкнула аптеку, звіялася й поїхала з тим моряком, ніхто не знає куди. На вхідних дверях аптеки й тепер висить колодка. Район обіцяє розв'язати питання, але поки що катерличани повинні їздити в Тульчу, щоб пристарати приписані медикаменти.

Вирядивши Євстахія, Віктор Дорін скоро після того теж покинув диспансер і зачинив за собою вхідні двері, але не замикав, бо знав, що в селі нема злодіїв і навіть якщо були б, з диспансеру нема їм що красти.

Лікар ішов неквапно вистеленою товстим шаром піску центральною вулицею села, а стелили щороку пісок і на решта катирлезських вулиць, щоб не було на них болота після дощів, а чи після танення снігу. Центральна вулиця паралельна Дунаєві. Віктор проминув «Аліментару», «Буфет», з його безлюдним в ту пору широким подвір'ям, під тополями якого шикувались кілька залізних столів та стільців з облізлою зеленою фарбою і вже «покрашеними» рудою іржею, далі проминув дім культури – це найбільша слобідська будівля: зал для вистав і кіно, три обширні читальні зали сільської бібліотеки, дві контори, а в кінці ще й дві кімнати Пошти; напроти дому культури знаходиться єдиний в місцевості двоповерховий будинок, піднятий сто років тому грецьким купцем: хороми і дві кімнати внизу для крамниці, а ззаду велика комора, тобто склад для товару; інші дві кімнати й кухня на поверсі – це помешкання власника. Нині, хоч і занедбаний та полупаний, будинок містить внизу в своїх двох кімнатах два магазини – «Хліб», який постачає сільська пекарня, і «М'ясо», відчинений лише у п'ятницю, коли ріжуть якусь худобу, а то і в суботу, якщо в п'ятницю не розпродалося все. Тепер на поверсі живе Мено, завідувачий обома магазинами, що внизу. Мено підстаркуватий холостяк, безбородий, гладенький, низький, з кумедною качачою ходою через його великий «жіночий» зад.

(Продовження на 32 с.)

СВЯТО IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 31 с.)

Люди симпатизували Мена, а та симпатія була таки близькою до поваги, не лише тому, що знали його «володарем» «Хліба» та «М'яса», а насамперед тому, що був Мено роботязим, серйозним і чесним – він нікого не ошукав би. Правда, іноді кепкували над ним, головню у зв'язку з його великим задом, але без злоби, а тільки так, щоб повеселитись серед чоловічого гурту. Ще насміхалися з нього тому, що Мено був єдиним мешканцем Катирлезу, який ще ніколи нікуди не виїжджав з рідного села. Тому його ім'я стало слугувати іронічним прізвиськом для тих, котрі давно не подорожували: «А ти що, Мено?..»

Проминувши «Хліб»-«М'ясо», лікар дійшов не-вдовзі до церкви, на подвір'ї якої побачив дім отця Бутояну і пригадав, що обіцяв йому зайти до нього завтра вранці і проконсультувати стареньку його матір, яка, крім того, що була глухою тетерею, на диво, була взагалі здорова і «хворіла» лише на єдину хворобу – на старість, бо минулої зими сповнила сто один рік. Віктор був певний, що і завтра, як і іншими разами, вісімдесятирічний отець Бутояну пригостить його своїм кислим паршивеньким вином і, зачісуючи граблями пальців свою довгу вже не сиву, а таки білу бороду, знову розпочне якісь філософсько-релігійні розмови. Та нічого не поробиш, така вже доля сільського лікаря – слухати всіх. Але правда й те, що декотрі попові ідеї можна вважати навіть дуже цікавими.

Проминувши церкву, Віктор Дорін знав, що звідси прийдеться йому місити пісок ще якихось п'ятсот метрів, і центральна вулиця закінчиться біля останньої хати села, звідки починає пустеля.

Зараз після виходу із Сфинту Георг'є, на самій окраїні слободи, розташований невеликий прикордонний пікет (цей загін знаходиться під командою лейтенанта Ремуса Мушата і налічує, мабуть, не більше 20-30 воїнів); подвір'я пікету огорожене дротяною сіткою на бетонних стовпцях і перетяте вузькою алеєю, обабіч якої вишиковані, мов велетенські пацьорки, побілені вапном круглі камені, а сам загін, здавалося, стоїть на варті і охороняє слободу не від хтозна-яких ворогів, а від високих піщаних дюн, які заціпеніли великими гарячими хвилями від самої огорожі пікету аж до узбережжя моря. Поряд з пікетом, між Дунаєм і піщаними горбами, ще видно тут і там бетонні каземати з вузькими вічками для кулеметів, споруджені під час останньої світової війни, а зараз служать хіба дітлахам, коли ті граються в жмурки.

Недалеко від прикордонного пікету, на березі Дунаю, стоїть сторожовий пост. Власне, пост не на березі, а таки на ріці, на кладці шириною в чотири дошки і завдовжки 10-15 метрів, в кінці якої знаходиться будка вартового, покрашена біло-синіми косими смугами. В ній вартує день і ніч озброєний прикордонник. Ніхто не знає точно, кого та від кого охороняє він, бо той солдат не зупиняє нікого, ні від кого не просить документи – ні від катирлечан, ні, головню, від туристів, які, йдучи купатися або вертаючись від моря, щоб обминути нестерпно гарячі «дюни», ідуть вздовж дунайського берега й проходять мимо його будки. Хтось із рибалок висунув думку (бо, мабуть, цікавився в нього якийсь «скурсант»), що прикордонник стереже бригади морських рибалок, «посуди» яких закинуті далеко в морі, поза отих 12 миль наших територіальних вод. Іншими словами, рибалки пливуть кожного разу поза кордон Румунії і тому прикордонник нібито пильнує, щоб на якомусь баркасі чи в одному з п'ятнадцяти буксерованих ним човнів кожної бригади не ховалася якась особа, що пробує нелегально покинути нашу країну і отже втекти з «соціалістичного раю» і опинитись, розуміється, в Туреччині, а не в Болгарії чи в Радянському Союзі... Пояснення здається логічним і задовільним лише на перший погляд, бо на ділі о першій чи другій годині ночі (залежно від пори року), коли рушають рибалки на роботу в море, кожний баркас і його п'ятнадцять буксерованих човнів пропливають мимо будки прикордонника, і ніхто їх не перевіряє. В кожній магуні всі три рибалки полягали на двогодинний або на тригодинний сон, доки допливуть кожен до своєї посуду, а солдат, котрий вартує, теж, мабуть, спить у своїй будці. А якщо вже по святій правді, йому й нічого робити, оскільки в отій будці нема хоч би якогось сякого-такого прожектора, смугою світла якого, при потребі, солдат міг би «замітати» поверхню ріки, щоб бачити судна, які пливуть вниз до моря, або ті, котрі пливуть ввєрх по Дунаю в напрям Тульчі. Отож, ясна річ, що з практичної точки зору, та будка зовсім непотрібна, бо там нема жодної перевірки.

До такого висновку дійшов і лікар Віктор Дорін. І тоді навіщо тієї будки, в якій бідний солдат стирчить день і ніч? Віктор навіть подумав поцікавитися в лейтенанта Мушата, з яким був у дружніх відносинах. Але між часом знайшов сам логічне пояснення: з одного боку, будка являє собою загрозиливе застереження для будь-котрого безумного, що задумав втекти з Румунії, а з другого, будка і вартовий, який знаходиться в ній, ніщо інше, як психологічно заспокійлива «пілюля» для всіх: мовляв, нема чого вам, люди добрі, боятися – кордон країни постійно стережуть!..

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СТИЖЕРЕТИ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 299)

3. «Тото шпіони, люди добрі!»

На тум боці при потоці
Фівкала мошина,
Уставайте, люде добрі,
Бо вже біла днина...

З народної співанки

– Ай, ай, яй, фена му тот! Дивиса, вон уже біла днина, а мошинка ще не фівкала на Пішалсум мості, а там уводно фівкає... Гіби-м чув, як зафівкала пуд Кадасовом, коло галилеї жидускої, та гадаю зажмурю ще хоть на мінуту очі... А ото, ади, як єм зажмури, так єм зажмури – зараз було ми сонце загірло на пупец. Ай, ай, яй, як не чув, коли фівкала у Пішалі, ще такого єм не гостив, фена му тот! із кологузом, забув зафівкати, а фівкає уводно... – грішився Олекса Мешко, напоюючи маржину.

– Та удки мете чути, Олексо, мошинку, аби фівкала, аж она іще не йшла на Коштіль, – посміхнувся Михайло Хархарко.

– Не говори, Міха?!

– Так, як вам кажу, Олексо!

– Мошинка стоїт пуд Кадасовом, відай штос са ісажило, бо бігають кологузи округ неї, як ошелені, штос кричат та махають руками один на одного, – озвався зі свого подвір'я Дьорді Чвірик.

– Ба ци што са стало?!

– Такого ще не було...

– Ади, вже зараз п'ятьдесять году, як ходит на Коштіль, але такого не було.

– Думайте лиш – уд першого яновара тисячу вусімсто вусімдесять третього.

– А тепер уже тисячу дев'ятсто тридцять перший!

– Уже сорок і вусім году, як ходит.

– Але такого, ще не було...

– Ачуй! Фівкає пуд Кадасовом.

– Ай, фена юй тот! із мошинков...

Через кілька днів всі верхньорівнянці дізнались, що хтось вимазав рейки «свинячою мастею», а мошинка «патінувала» зараз годину, поки кологузи ще одну годину витирали рейки соломю, сіном, ганчірками та посипали їх піском та спузю, яку дали їм євреї зі своєї синагоги.

– Хто ба ци муг таке зробити? – дивувалися люди.

– Ану, лиш дивітса, яке їм залізло у голову.

– Ото діти!

– Де діти – там ні чорта не гія.

– Чорт боїтса дітей, тікає уд них.

– Бо діти май хитрі уд чорта.

Тільки Михайло Косован розповідав усім, хто тільки хотів слухати:

– Тото шпіони учинили саботаж! Ото саботаж, люди добрі, бо, хто чув, аби хтос бив собі сміх із чефефева¹?! Правда чефефеу не чефереу², бо чефереу ото друга армата. Ото шпіони, вадь опришки, бо тепер такі часи настали: повно шпіонів та опришків.

– Не молоти дурниць, Міха! – пробував заспокоїти його Йосип Чурсі, але хіба такому закриєш рота...

– Ти сам молотиш дурниці, Осипе, ти хіба знаєш, што годна шкура шпіонам, саботорам, вадь опришкам?.. Ото удьоколовалиса³, ади яке придумали, яке чудо скоїли – саботаж! Чистий саботаж, бо хто таке чув, аби били сміх із чефефева, хоть чефефеу не чефереу, але...

– Та вже мовчі, Міха! Учинив-єс нам із голови колиндарь, – вмшалася у бесіду Параска Романюкова.

– Што знають баби?! – розсердивса Косован. – Ти хоть знаєш, Параско, што тото саботаж? Бо ото саботаж учинили шпіони, вадь опришки, бо, ади, які часи!

– Тото діти, Міха, діти, бо де діти, там не гія ні шпіону, ні саботору, ні опришку... – перервала його Катерина Мадяриха.

– Розумні твої шаботори та й шпіони, Міха, бо, ади, знали пуд котров кладньов із шметелов закопав Ілько Притискан бадюгу з мастьов, пушли розкопали та умастили нев шини, – вмшався у бесіду Іван Рагован.

Все могло обійтиса на цьому. Село погомонило, проаналізувало ситуацію на всі боки, і забуло, бо жодне диво не триває більше трьох днів.

Навіть сам Ілько Притискан, поскаржившись вліво і вправо, як його скривдили та обікрали, почав забувати, бо для такого ґазди, як він, бадюга масті не була великою втратою. Тільки Михайло Косован не втрачав нагоди, щоб нагадати людям про саботорів та шпіонів, «бо такі удьоколовані хто знає што годні накоїти – є кого боятиса!»

Вже й самі шаботори, шпіони та опришки під ватагою Шонія Росолика забули про те, що накоїли, бо що було – те минуло, а їм треба думати-обдумувати нові плани. Але, на жаль, Дьоко Кондрик проговорився перед Василянкою Кленихою, а та розказала своїй матері Марії, а хто не знає Марію Клениху?.. Вона язика за зубами не вдержить. (Продовження на 34 с.)

СТИЖЕРЕТИ

(Продовження з 33 с.)

Через годину Ілько Притискан бив палицею у Кондрикові ворота.

– Кого там чорт приніс? – запитав Дьокан жінку.
– Ілько Притискан. Хоче з тобою поговорити.
– Што му гія уд мене?
– Та хіба я знаю? – знизала плечима жінка.
– Но, говори, што ти гія?! – запитав похмуро Дьокан відкриваючи ворота.
– Де ти бахур, Дьо?!
– А тобі яке діло до моего бахура, хіба я звідую, де твої бахури, куди гуляють?
– Мої бахури не ходять до тебе красти масть із ями, ану, поклич 'го суди!
– Ільку, іди собі із Богом, а я зостануса із Ісусом Христом, бо ня зачінают кусати кулаки!
– Як собі хоч, Дьо. Я гадаю – поговоримо, як 'газди, але вижу – будеме говорити перед пірянками (жандармами)!
– Но, но, Ільку, угамуйса, бо ня доведеш до нервей... Я поговорю із моім бахуром, а ти приходи завтра.

Дьоко спочатку мовчав. Зціпив зуби і мовчав. Але після третього удару ременем, признав, що і він був там, коли «мастили шини» пуд Кадасовом, але масть приніс Андрій Стижерет:

– Ми удтак дузналиса, што ун укопав масть у Притискана із пуд кладні з шметелов.
– А хто май був із вами?! – замахнувся ременем на сина Кондрик.
– Грицько Білаш, Олекса Дроздик, Шоні Росолик та й Василь Подорожник, можеш їх звідувати.

Усі хлопці, як один, розповіли ту саму історію: «Андрій Стижерет укопав пуд кладнев у Притискана бадогу з мастьов».

– Уб'ю планетника! Пудпращу 'му сонце, бурше не буде топтати зелену траву, ані красти по чужих городах, Бог би 'го засудомив! Удклучу му шию, як горобцеви, розтросу му голов, як гадині!.. – ревів остеклий від люті Ілько Притискан.

– Калмуйса, чоловіче, бо ти пукне якас жила та пуйдеш із світа за бадогу масти, – пробував заспокоїти його Олекса Росолик.

– Тобі добре говорити, Оле, бо не твою масть украли, а мою, я годував свині, а не ти!

– Бери ей мара із мастев! Ільку, із загоряча хто знає, што можеш іскоїти, а удтак будеш бановати усе життя, – додав Білаш.

– Ще сядеш у темницю із-поза копила, – умішався в бесіду Кондрик.

Василь Дроздик та Іван Подорожник мовчали. Їм було соромно за своїх пасемків, бо знали добре, що без них не обійшлося таке діло.

– Звізди би 'го побили та й маму 'му, котра 'го усрала, май добре була 'го на жаливу упішала!

– Но, но, не сіг'ентуйса, Ільку, бо ми ти удшкодуєме па'губу, а ти забудь, махни руков, – пробував заспокоїти його Росолик.

– А ви зашто, абес-те міні удшкодували?!
– За тото!

– За котре?
– За гуно мняке! – розсердився Росолик. – Ти гадаєш, што Явдохин непут – срав би-му кут! – сам укопав твою бадогу, га?! Вадь сам умастив шини. Ге, ге... не є кому застати сироту, а ти лізеш напастев на него!..

– Хто лізе напастев? Я?! – рекнув Притискан.
– Но, но, не сіг'ентуйса тільки, бо зараз зачне і мнов сіг'ентовати! – фріцнув Росолик.

– Ми ти заплатиме, бо і наші там були! – погодивса Подорожник.

– Мене не интересує! Я про ваших не чув нічо, а про копила єм чув, – продовжував свое Притискан.

– Я сей познаю марфу! – посміхнувся Росолик.
– І муй бізуно був там, бо оба ходят, як чорт із дідьком, – зітхнув Білаш.

– Ні я за своего не пхаю руку у ватру, чорт знає у кого са удав?! – сплюнув сердито Подорожник.

– І муй тим ситом сіяний, – додав Дроздик.
– А я за моего гарантую, што не був із ними, я не буду удшкодувати нічо! – збрехав Кондрик.

– Як знаєш, Бог з тобов, обийдемеса і без тебе, Дьокане! Іди пантуй собі роботу! – показав йому на двері Дроздик.

ґазди домовились заплатити Притискану – і заплатили, ще й переплатили.

– Дивиса, Ільку, малого Стижерета не кивай ні перстом, бо як дузнаюса, будеш мати дя фаче⁴ із мнов, зрозумів єс! – погрозив йому Росолик.

– Та што ви, 'газди? Ви міні заплатили, я не оставса у шкоді... – почав запевняти їх Притискан.

– Заплатили, ще і переплатили, – посміхнувся Іван Подорожник.

– Та што ви, 'газди? – ніби-то сердився Ілько Притискан.

– ґата! На сьом кунчаєме бесіду! Ільку! Нікому ні слова, цукі-мукі!

– Та што ви, 'газди?
– Тільки бесіди! – перервав його Дроздик.
На цьому 'газди розійшлися!

(Далі буде)

1 Чефефе – від рум. CFF – лісова залізниця.
2 Чефере – від рум. CFR – Румунська залізниця.

3 Удьоколоватиса – навчитися, набути досвіду.
4 Мати дя фаче – від рум. de a face – мати до діла.

Степан К. Д. ТРАЙСТА

ЦВИНТАР ПАВУКІВ

(Продовження з № 299)

Річі взяв у руки скляний циліндр. Всередині був великий павук, покритий чорним ворсом, недалеко від нього висіла мертва муха, загорнута у павутиння. Хлопчик почесав руду голову з коротко підстриженим волоссям. Поруч з проблісковою лампою лежало декілька баночок, деякі порожні, запылені, інші наповнені дивними рідинами. Він простягнув руку і взяв посудину з жовтою рідиною. Відкрив циліндр, в який налив жовту речовину, в одну мить чорний мохнатий павук перетворився в піну, яка випарувалась.

– Все! – зітхнув Річі.

Хлопчик встав і підійшов до ліжка, біля якого на столику лежала скляна квадратна коробка, на якій було написано великими чорними буквами UBIN. В коробці ледь ворухився величезний кількасантиметровий тарантул – румунський павук-вовк *Lycosa dascica*.

Річі нахилився до нього і запитав по-дружньому:
– Убін голодує?

Істота ліниво поворушила лапами.

Хлопець взяв з іншої коробки жменьку сухих комах і кинув у скляну коробку.

Було вже досить пізно, годинник показував тільки сьому, але, мабуть, було набагато пізніше.

Надворі почали вити собаки, що аж мороз біг спиною. Річі був у ванні, мив зуби:

«Що трапилось з собаками, немов збожеволіли?» – подумав, дивлячись в дзеркало своїми великими очима. Його щоки були повні веснянок і подряпин.

Відкрив кран з гарячою водою, але замість води...

– Павуки-и-и!!! – несамовито закричав, відступаючи взад, чимраз дальше від крану, з якого не просто виходило, а текло безліч павуків – сотні, тисячі...

Павуки виходили не тільки з крану, а й з душу, з тріщин у стінах та підлозі.

– Ні, ні, мені тільки привиджується, такого не може бути, – прошептав Річі і подався у свою кімнату, але і тут стіни були покриті тисячами чорних цяток.

– Мамо! Тату! – крикнув і побіг до їхньої спальні.

У кімнаті його батьків на ліжку лежали загорнуті в павутину два трупи з почорнілими губами, широко відкритими запалими очима.

Річі став наче вкопаний на порозі, а потім заревів не своїм голосом:

– Мамо-о-о!!! Тату-у-у!!!

Його очі були повні сліз, він не знав, що робити, його батьки вже не були батьками, а тільки два трупи, покриті павуками, які незупинно рухалися, снуючи своє павутиння.

Надворі собаки продовжували своє дико-вовче виття. Принаймні зараз він знав причину їхнього виття. Переляканий вибіг надвір крізь задні двері будинку. Спіткнувшись, впав. На нього скочив їхній Лорд, який, мабуть, з переляку урвав ланцюг.

Лорд штовхав його мордою, ловив зубами за сорочку, пробуючи допомогти йому піднятися.

Попереду них стелився барвистий килим з павукоподібних...

Підвівшись на ноги, обійшли будинок і наблизились до дверей гаража. Річі натиснув кнопку, але двері чомусь не піднімались. Хлопець обвів поглядом круг себе, шукаючи допомоги, але окрім павуків, які наближались до нього, не побачив нічого. Він опустився на коліна і спробував підняти двері, які піднімались досить повільно, а павуки вже опанували мури будинку. Піднімаючи двері, заспокоював себе, що павуки малі істоти, вони не можуть заподіяти йому ніякого лиха, він буде боронитись!

«Але вони вбили маму й тата!» – перелякано подумав Річі.

Нарешті йому вдалось підняти двері настільки, щоб міг пропхатися до гаражу, але потрапивши всередину, відчув сотні маленьких ніжок на своїх ногах, руках, обличчі...

Річі почав тремтіти зі страху. Він намагався позбутися цього жахливого почуття. «Вони малі істоти, маленькі! Вони маленькі! Вони не можуть заподіяти тобі ніякого лиха!»

Така думка трохи заспокоїла його, і йому здалось, що павуки покинули його тіло. Але враз інша думка заповонила його розсуд:

«Вони вбили маму й тата!»

І знову по його тілу задріботіли тисячі маленьких ніжок.

– А-а-а! – почувся дикий рев із гаражу.

– Уа-а-а! – завив Лорд.

– Уа-а-а! – відповіли сусідні собаки.

(Далі буде)

Дитяча сторінка

Марко ВОВЧОК

Королівна Я

(Казка)

За тридев'ять земель, у тридесятому царстві, жив колись король із королевою, які усім були б задоволені, якби не журила їх одна річ: не було у них дітей.

– Нічого, – заспокоював король королеву, – може Господь почує нас.

І от не минуло й року після цієї розмови, як у них народилася дочка.

Спочатку король із королевою тільки милувалися на свою красуню, але мало-помалу довелося їм помітити, що королівна надзвичайно вперта і примхлива, завжди піклується про себе і ніколи не думає про інших.

Якось король з обуренням сказав королеві:

– Вона з'їла сьогодні всі мої піріжки!

– Вона випила до останньої краплі мій сироп! – відповіла йому королева.

Коли другого дня подали піріжки, і король із королевою відхилили від золотого блюда ручки королівни, та забила кулачками по столу, затупотіла ніжками і здійняла такий крик, що оглушила короля на праве, а королеву на ліве вухо.

— Я! Я! Я! – лунало по всьому палаці, по саду навколо палацу і навіть по лісах і полях.

Дуже засмутилися король із королевою і довго радидилися, що зробити і чим зарадити біді.

Але «Я» королівни ставало все голоснішим і голоснішим. Королівські слуги намагалися розрадити добрих короля і королеву.

– Прислів'я говорить, – казали вони, – що троянди без шипів не буває!

Королівна Я була вродлива, і вона це добре знала, тому що часто поглядала у дзеркало. Женихів у неї було стільки, що хоч город городи, але вона ні за кого не йшла заміж.

Якось одного осіннього вечора король отримав через гінця звістку, що до нього поспішає в гості новий наречений для королівни Я.

Король не мав звички впадати у відчай. Пішов він до своєї королеви і сказав їй:

– До нас їде Іван-королевич. Я не чекаю нічого від цього візиту, але все ж таки, його слід прийняти згідно до нашого сану.

На превеликий подив, королівна Я дуже прихильно прийняла звістку про приїзд Івана-королевича.

– Дуже рада! – відповіла вона. – Я дуже рада!

Іван-королевич завітав, і побачення пройшло дуже вдало. Королівна Я чемно з ним розкланялася і запитала про здоров'я. Потім вони їли шестиголових гусей і всякі ласощі, а, попоївши, сіли на атласних подушках і почали розмовляти.

– Яка чудова зірка сяє на небі! – сказала раптом королівна Я, звертаючи свої очі на блакитне небо, де яскраво сяяло сонце.

– Ви хочете сказати сонце? – перепитав Іван-королевич.

– Ні, я хочу сказати зірка! – зарозуміло відповіла королівна Я.

– Але ж це сонце! – здивувався королевич.

– Не сперечайтесь! – із відчаєм майже крикнув король. Але було вже пізно. Гроза вибухнула, і на весь палац залунало на різні лади: «Я! Я! Я!»

Коли буря вщухла, то з одного кута почулися зітхання королеви, з іншого – збентежені вигуки короля, а з третього – плач Івана-королевича. З четвертого кута, куди забилася королівна Я, нічого не було чути.

Добрий король хотів сказати хоч слово, щоб розрадити гостя, але Іван-королевич випередив його. Він мужньо обтер свої гіркі сльози і розпрощався з королем і королевою.

– Може, слід послати когось та повернути його? – запитав король у королеви.

Але тут твердо, холодно, наче срібний дзвіночок, пролунав голос королівни Я:

– Щоб і духу його тут не було! Щоб і слуху про нього тут не було!

Королівна Я вийшла до саду і стала наспівувати якусь веселу пісеньку. Але їй було зовсім не весело. Вона відчувала якесь незрозуміле занепокоєння, дивну тривогу і невдоволення собою.

Спалахнувши гнівом, вона вирішила покласти край такому нестерпному для неї стану духу. Наче оскраженний потік, вона пустилася вперед, розтрощуючи квіти, ламаючи молоді дерева та лякаючи птахів.

Дитяча сторінка

Доведена до відчаю, вона побігла, як божевільна, світ за очі. Бігла, бігла... поки не добігла до величезного, дрімучого лісу.

Серце її було таке неспокійне, що вона навіть не звернула уваги: ліс перед нею, чи поле, і кинулася у самісіньку гущавину.

Стрімкий біг, дікі стрибки, оглушливий регіт і відчайдушний спів ні до чого не призвели – хіба що тільки до того, що прекрасна королівна зовсім заблукала в лісі і не могла з нього вибратися.

Вона впала на землю, встелену уламками сухого дерева, і голосно заридала.

Сталося так, що неподалік проходив веселий юнак, який відшукував у лісі крушинову гілку для тростини. Почувши гучне, відчайдушне ридання, він попрямував у гущавину, де лежала королівна Я.

– Що з тобою, красна дівчино? – запитав він. – Хто тебе образив?

Королівна хотіла йому щось відповісти, але, на свій жах, вона нічого не могла вимовити: з її вуст вилітало тільки одне розпачливе: «Я! Я! Я!»

Марно намагався добрий юнак її зрозуміти, поки, нарешті, вибився з сил та покинув ридаючу королівну.

Вона знову опинилася сама. Її тривога, туга і страх подвоїлися, і вона заридала ще голосніше і відчайдушніше.

На заході дня якийсь знахар збирав неподалік лікарські корінці і цілющі трави. Він почув дівоче ридання.

– Хто тебе образив, дівчино? – запитав він, наблизившись до королівни.

– Я! Я! Я! – застогнала королівна у відчаї. Вона не могла вимовити іншого слова, крім свого фатального «Я».

Знахар постояв кілька хвилин, суворо подивився на неї та пішов. Королівна залишилася сама.

У лісі ставало все темніше й темніше. Усе затихло, замовкло. «Що за страшний морок! – хотіла крикнути королівна, але замість тих слів у неї вирвалося одне «Я!».

Це «Я» все розносилося, розкочувалося, гриміло, рокотало, верещало. Нарешті, збожеволівши від жаху, королівна знепритомніла.

Коли вона прийшла до тями, їй здавалося, ніби чудова ніч пестить її своєю м'якістю. З невимовною насолодою вона вдихала запах лісової фіалки. Запахнули десь квіти шипшини. Ці легкі аромати нагадували їй дружні голоси, що підбадьорювали її.

З очей її полилися тихі, рясні сльози. Ці сльози не були схожі на колишні. Вони діяли на неї, як теплий травневий дощ на зів'ялу лугову квітку. І в грудях її теж розпускала квітка: усі її пелюстки починали тремтіти життям. Вона впала в забуття, схоже на глибокий сон.

Розбудив королівну сонячний промінь. Вона підвелася і з усмішкою озирнулася навколо. Усмішка ця перемінилася обличчя королівни! І така ж зміна сталася з лісом. Він, здавалося, усміхався усією своєю зеленою масою. Пташки зацвірінкали, здригнулися всі тихі і дзвінкі ноти радісного весняного ранку.

У глибокій задумі йшла королівна по лісу. Вона пригадувала усе своє минуле. Перед нею миготіли цілі низки людей, яких вона ображала. «Бідолашні! – думала вона. – Я постараюся усіх їх винагородити за образи, що я їм завдала, якось втішити їх...» – і від цієї думки їй було дуже добре на душі.

Скоро побачила вона знайомі вікна, позолочені ранковими променями, квітучі яблуні в саду, великий напівзасохлий дуб, старий кущ жасмину. Вона зупинилася. Хто б міг подумати, що всі ці неживі предмети колись примусять так сильно забитися її серце!

Тихо і смиренно увійшла вона до свого палацу. Добрий король і королева спочатку заплакали, а потім заплескали в долоні і розцілювали свою королівну.

І наказав король влаштувати бенкет, під час якого, бачачи, що королівна сидить тиха і мовчазна, розправив вуса і сказав, вказуючи на яскраве сонце:

– Подивися, як гарно сяє зірочка!

– Я так само, як і ви, бачу, що це сонце, – промовила королівна.

І добрий король заплакав від утіхи.

Ілюстрації О. Глуздова

Дитяча сторінка

ВЕСЕЛІ ВІРШИКИ

Валентина БОНДАРЕНКО

ХИТРИЙ ГРИЦЬ

– Якщо будеш, – каже дід, –
 Ти на скрипці грати,
 Буду тобі кожен день
 На кіно давати.
 – Пхе, – сміється Гриць малий, –
 Так не вийде, діду!
 На кіно мені дадуть
 Четверо сусідів.
 Будуть також кожен день
 На кіно давати
 Із умовою: якщо
 Я не буду грати!

Ігор СІЧОВИК

ЗАПАСЛИВИЙ

– Знову мокрі черевики?! –
 Сварить Вову мати. –
 Ти, мабуть, в усіх калюжах
 Встигнув побувати?
 – Що ви, мамо, – каже Вова, –
 Не хвилюйтесь дуже:
 Ще й на завтра залишилось
 Чотири калюжі!

Грицько БОЙКО

ЧОМУ ЗУПИНИВСЯ ГОДИННИК?

– Щось годинник, – каже тато, –
 Раптом зупинився.
 Треба в чистку віддавати,
 Мабуть, запилився...
 – Звідки взятись тому пилу? –
 Мовила Галинка. –
 Я ж годинник з милом мила:
 Там нема й пилінки.

Степан ГРИЦЕНКО

Футболісти

Грала на подвір'ї
 Хлопчаки в футбол.
 Петрик як ударив
 І відразу – «гол»!

М'яч в чужу квартиру
 Тільки зашумів:
 Пауза у хлопців,
 Петрик занімів.

Йде дідусь Кирило
 І несе м'яча:
 – Чий це, признавайтесь!.. –
 Та гравці – мовчать.

– А вікно розбилось? –
 Зважився Андрій.
 Дід мугикнув: – Ціле.
 – Ціле? Значить, мій!

Олекса ЮЩЕНКО

МАЮ ДІРКУ

– Скільки буде, любий Грицю,
 Як від трьох відняти три?
 – Буду мати одиницю! –
 Зводить очі догори.

– Не подумав ти, одначе,
 Ось тобі іще задача:

Три цукерки до кишені
 Ти поклав і загубив,
 Як з крамниці йшов до нені.
 Що лишилось? Полічив?
 – Запитали б так спочатку.
 Маю дірку. Треба латку.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ФЕРКО І БЕРКО

(Політична гумореска)

– Таке пусте абе-с ні не говорив, Берку – што
 соціалісти май добрі уд лібералів! – кричав на всю
 корчму розлючений Ферко.

– Та ти, Ферку, не сердься, но, який з тебе ліберар?
 Ліберари – ото буржуйска ідеологія, а який з тебе,
 Ферку, буржуй, но, який?

– А-а-а, а ти, Берку, што хоч із сим доказати?
 – а-акнув розлючений Ферко.

– Я?! – здивувався Берко, ніби перед ним стояв
 не Ферко, а сам Томас Джефферсон – третій пре-
 зидентт США.

– Ти, ти, Берку, ачень не Карл Маркс... – весело
 фиркнув Ферко.

– Ти не чіпай Маркса, бо Маркс не винен у тому,
 што ти дурний! – буркнув на Ферка Берко.

– Хто, я?! Я дурний?! – підстрибнув Ферко.

– Втихомиртеся, люди, што з вами? – вмшався в
 бесіду Йосип Горілчак – корчмар єдиної корчми
 невеличкого села Смішного, але зате найвідомішої
 на цілі Смішні Кути.

– Ти, Ферку, ти, ачень не Томас Джефферсон,
 вадь Джордж Медісон?

– Берку, дов туй! Бо я...

– Што ти, Ферку?!

– Я, я, я... – не знав, що відповісти Ферко.

– Ти?! Я тобі укажу хто ти!

– Хто?! – аж захлиснувся Ферко.

– Буржуй-ліберар, темний ковдуш – ні кола ні
 двора, ні корови, ні свини, туюлько Чаушеску
 на шкіні! Хаба не мав єс таблоу (портрет) із
 Чаушеском на шкіні, кажи, га?! Не мав єс?!

– Ото такі часи були!

– Які часи?! Пудмітав єс канцеларію пуд
 Чаушеском та єс був комуніштом, пудмітаєш
 і тепер примареві з ліберару, а ти Ферку –
 одно г... гусяче!

– А ти, Берку, слухав Вочя Америкі (голос
 Америки)...

– А ти, Ферку, крав єс дров із Сільської
 Хижи, та єс носив Одоті за муст.

– А ти, Берку, єс намалював Чаушескови
 мустяцу (вуса) та роги...

– А ти, Ферку, єс пробив колесо секретариви...

– А ти, Берку... твоя мама була, най не кажу...

– А твуй няньо, Ферку, був п'яниця!

– А твуй дідо, Берку, крав кури...

– А твоя баба, Ферку, була ворожілля.

– А ти, Ферку, дурень!

– А ти, Берку, йолоп!

– Я зараз ти голов розколю!

– Ану, пробуй, аж хоч ходити із жебом (кишенею)
 у череві!

– Дивися, бо як ти дам одну шалату, та на диспен-
 зари са пробудиш!

– Як тя утну, та лиш кодришур ти поможе!

– Го! Люде добрі! Сором! – крикнув на них корч-
 мар. – Ану, помирітса!

– Як? До такого діла гія хоть пулітер горівки, –
 почухав потилицю Ферко.

– На сухо не пуйде, – погодився Берко.

– Та Бог із вами! – махнув рукою Йосип і поставив
 на шинквас пляшку горілки.

Ферко з Берком поплентались до найдальшо-
 го столу, посідали, як порядні ґазди, і налили собі
 горілки в чарки.

– Ну, за кого будемо пити? – запитав Берко.

– Як за кого? За моїх ліберару та твоїх соці-
 алісту, як завжди, – посміхнувся хитро Ферко, а Берко
 підморгнув йому.

*Щойно червень, а пахне від лип, ніби в липні –
переповнена діємством напружена мить.
Передчасні світанки, мов сурми невсипні,
понад нами гучать, аж у грудях шумить...*

Юрій АНДРУХОВИЧ

